

JAROSLAVA ŠÁLKOVÁ

Z HRUBÉ SKÁLY

NA

VALDŠTEJN

*Průvodce po přírodních krásách a zajímavých památkách
na hruboskalském úseku červeně značené
„Zlaté stezky Českým rájem“*

© Jaroslava Šálková

ISBN 978-80-905402-0-0

„Jakmile jednou vstoupíte na prastaré stezky a necháte se jimi vést, brzy zjistíte, že putujete jinou krajinou, než jakou znáte z každodenního života.“

Otomar Dvořák

Červeně značená „Zlatá stezka Českého ráje“ vodí poutníky po přírodních krásách a historických památkách tohoto turisticky vyhledávaného kraje více než sedmdesát let. Hruboskalský úsek leží v samém srdci jejího okruhu. Mnozí návštěvníci se shodují, že je to úsek pro lesnaté a skalnaté půvaby nejvíce obdivovaný, nejvíce tajemný, i nejvíce pohádkově vyzdobený. Červená značka vstupuje do Hruboskalska na prostranství u zámku, pomyslné bráně skalního města, projde zhruba 3 km po vrcholu „horského“ hřebene, a pod rozhlednou Hlavaticí ho opouští další symbolickou branou, tvořenou magickým kruhem stromových soch. Celá stezka vede nad skalním městem po silniče, vybudované v polovině 19.stol. jako spojnice mezi zámkem a letohrádkem Valdštejnem. Díky poslednímu šlechtickému rodu, jenž při gotizující romantické přestavbě sídla připojil i krajinářské úpravy okolí, můžeme vidět pískovcové přírodní scenérie v téměř parkové úpravě, můžeme navštívit malebné vyhlídky, nebo zamířit k odpočinkovým lesním partiím. Hruboskalský úsek „Zlaté stezky“ poskytuje prostor pro výlet půldenní, je vhodné prohlédnout nádvoří zámku, navštívit stánky, zajít do Arboreta, nevynechat ani jednu vyhlídku, a prolézt pobožené zdi hradu Valdštejna. Po každém historickém období tady něco zůstalo - zaniklý hrad, prastaré kamenné znamení, úvozy dávnych cest, nebo do pískovce vyškrábaný výletnický monogram. Tady je v každém ročním období nad čím žasnout, čím se potěšit, co fotografovat. Jenom tady najdeme svrchní kvádrový pískovec, čili kvádr hruboskalský, pískovec vybělený sluncem do oslniva a porostlý reliktními bory. Jenom tady plíce poznají, že dýchají vzduch luxusní značky. Jenom tady jsou skály přívětivé a hovoří s lidmi, kteří o to stojí. Pro chvílky zastavení pomůže i tento skromný průvodce, jenž na cestu nabízí o trochu víc detailů, zábavy a inspirace.

„Z okolí turnovského ode dávna vždy nejlepší oblibě se těšil onen čarokrásný díl, který se nad říčkou Libuňkou vypíná od hradu Valdštýna až ku strmé kamenné dvojici, věkošedým Troskám.“

Václav Durych, novinář, 1886

„Kdekoliv se tu zastavíš, na kterémkoliv místě utkvíš okem, všude jeví se krása tak zvláštní, že stěží se s ní rozloučíš; člověk se tu může zahledět na jedno místo a nechce se mu dále, kdyby nevěděl, že hned vedle podobná, né-li větší rozkoš jej očekává.“

Vítězslav Hálek, básník

„Takovou krásu a výtečnost krajin, kterou zde nalézám, neviděl jsem nikde. Toto pořadí strmících skal, tyto jemné, melancholii vzbuzující výjevy, ó toť bys sám sem své oko poslati musel, ale mé nejlepší popsání zůstalo by vždy jen stínem proti opravdovosti.“

František Ladislav Čelakovský, básník, kritik a překladatel

„Skalní město hruboskalské, jež v ničem nezadá si s pověstnými skalami Aberspašskými i Teplickými a v němž představití si můžeme s části české i saské Švýcarsko, naplňuje nás úžasem oprávněným. Spatřujeme zde pravý div přírodní, jehož dojem na ducha našeho těžko lze vyličiti.“

Josef Zdenko Pryl, učitel a spisovatel, 1887

Pozdrav z Hrubé Skály posílá Tvůj Ota. Počasí nádherné a krajina rovněž.

(text na pohlednici z r.1910)

Prostranství před zámek Hrubá Skála je skutečným centrem skalního města, sbíhají se tu dálkové i místní turistické trasy, návštěvníkům slouží restaurace a stánky s občerstvením, bývá tu přeplněné parkoviště, a v sezóně velice rušno. Pokud se nenecháme zmást zastavěností tohoto místa a odmyslíme si do svahu zasazenou silnici, řady zaparkovaných automobilů uprostřed, hotel Štekl, kostel sv. Josefa, faru a bývalou kovárnu, zůstane před námi obraz pískovcové plošiny skalního ostrohu, vybíhajícího z hlavního hřebene vysoko nad údolí Doubravice. Okraje ostrohu strmě padají do temných roklí, přístup nahoru se najde jen ve skrytých průrvách rozsedlých skalin. Nedobytný skalní ostroh končící osamocenými skalními bloky, vysokými až 60 m, musel od nejstarších dějin zaujmout každého vůdce rodu, který pro svůj lid potřeboval pevnost odolávající útoku nepřátel. Nějaké ohrazené sídlo tedy bylo na skalním ostrohu odjakživa, nejdříve hradiště a později hrad. Až za vlády Karla IV. je tady písemně doložen středověký hrad Valdštejnů, rodu pocházejícího z hradu sousedního, a název byl příhodně odvozen od jeho nedobytné přednosti - Skála nebo Skály. Během času se hradní páni střídali často. Byli tu Zajícové z Hazemburka, dále mocný rod Smiřických, tehdy se hrad změnil na renesanční zámek, opět se vrátili Valdštejnové, a ti roku 1821 prodali panství Aehrenthalům. Hrubá Skála má staroslavné dějiny, ale kromě příběhů, pověstí, studny a sklepů vytesaných hluboko do skály se z minulosti nic nezachovalo. Obrovský požár v roce 1710 zničil renesanční zámek i s archivem, a další přestavby byly „rázu modernějšího“. Proměny se dotkly i prostranství před zámek - zmizelo staré opevněné předhradí, nahradil ho hostinec, zámecký kostel, k němu se konaly jarní lidové poutě, zkrátka rušno tu bývalo tehdy i nyní.

Rozhlížíme se na prostranství před zámkem, a co nejdříve upoutá naši pozornost, je nádherná architektura **hotelu Štekl**. Jako všechny budovy na ostrohu stojí při okraji skalnaté propasti, zvedá se nad roklí Panenkou jako romantický sněhobílý zámek Miramare nad Jaderským mořem. Ten byl ostatně předlohou hotelu. Budov, inspirovaných půvabem zámku poblíž Terstu, je v ČR víc, např. v Blansku, v Bojkovicích nebo v Českém Rudolci. Miramare v tzv. windsorském stylu postavil arcivévoda rakouský Maxmilián pro svou rodinu. Typickým znakem napodobenin Miramare je rohová věž. Šteklův hotel rohovou věž má, původně v ní byly hodiny s hracím strojkem.

Hotel vystavěl u starého Pitrova hostince sládek a Pitrův zeť Karel Štekl. Dokončen byl v jubilejním roce 1895, kdy v Praze probíhala národopisná výstava československá. Nadšení té doby ovlivnilo i úpravu fasády - můžeme zde číst vlastenecká ponaučení, z nichž přísloví „*Dokud síla hledme díla, by památka po nás zbyla*“ je i na Suchardově domě v Nové Pace. Hotel uprostřed romantického Českého ráje se brzy stal oblíbeným letoviskem, zejména pro pražské rodiny. Pobýval tu Karel Čapek, a hosté z uměleckých kruhů. I když byl hotel v šedesátých letech přestavěn podle potřeb odborářské rekreace, zůstal v něm zachován noblesní styl. Stále platí, co bývalo psáno na starém propagačním letáčku: „*Hosté najdou zde klid a zotavení při dobré stravě.*“ Majitelem hotelu je dnes pravnuk Karla Štekla.

V přízemí hotelu je elegantní restaurace se zachovalým krásně zdobeným štukovým stropem, bílými ubrusy, skvělou kuchyní, a letní terasou s vyhlídkou do kraje. Sem se nevchází hlučně, s ováleným batohem na zádech, v propoceném tričku a zaprášených trekových botách. Ale stojí zato se občas přizpůsobit bílým ubrusům a do restaurace hotelu Štekl vstoupit. Příjemně překvapí mírné ceny obědů, a připravuje se tu turecká káva za 30 Kč, což je ukazatel pohostinnosti pro našince podstatný.

◆ ◆ ◆ *Hosté byli péčí hotelu Štekl vždy spokojeni, desetiletí po desetiletí, což dokládají pozdravy na starých hotelových pohlednicích:*

Rok 1924 – „Z cest v Podkrkonoší - došli jsme na Hrubou Skálu ohromeni krásami a zde se uvelebili (hotel Štekl). Počasí dosud krásné změnilo se na deštivé. Sedíme v restauraci a nevíme co dělat. Pohlednice představuje hotel ve kterém jsme spali za 2 k. Vzpomínám na Tebe Tvůj Karlouš.“

Rok 1928 - „Hotel Štekl. Zde jsem se na dnešek výborně vyspal a zůstanu tedy přes zítra. Pozdravuji všechny srdečně!“

Rok 1948 - „Je tu hezky, jak jsi mi vyprávěl. Posílám Tobě i ostatním kamarádům pozdravy. Pošlete nám zase hezké počasí, a budeme nanejvýš spokojeni.“

Rok 1953 - (rekreace ROH Radostný oddech pracujících)

„Srdečný pozdrav z rekreace vám zasílá Volšíková. To budete koukat že jsem taky jednou v životě se odhodlala na 14 dní z domova a nic nedělat a mít se dobře. Zdraví a líbá vás teta.“

Hluční, zaprášení, propocení a zmoklí výletníci neprijdou zkrátka, pokud se chtějí u Šteklů po náročné túře občerstvit, ale zároveň by se rádi vyhnuli náročnosti stolování na bílých ubrusech ve společnosti porcelánového nádobí. Šteklův hotel provozuje zastřešený kamenný kiosek, postavený v tzv. „ Bruselském “ stylu při rekonstrukci hotelu v šedesátých letech na místě původní Pitrovy hospody. Jako téměř všechny stavby na plošině skalního ostrohu, i kamenný kiosek svou zadní stěnou „ visí “ na okraji propasti. Podle ní se táhne dřevěná lavice, která má jednu zvláštnost. I když je u kiosku hodně lidí, na tuhle lavici sedá málokdo. A když sedne, za chvíli se zvedne a jde na jiné místo. Citlivější návštěvníci zřejmě neunesou závratný pocit, že by se měli opírat o kamennou stěnu nad hlubinou. Ale nejspíš rokle ochlazuje kamennou stěnu příliš, a hostům je studená zeď na túrou rozehřátá záda nepříjemná.

Za „ Bruselským “ kioskem je propast rozsedlých skal překlenuta mostem z pískovcových kvádrů. Most je ozdoben dvěma barokními sochami světců, Floriána a Vavřince. Obě zhotovil známý kosmonos -

ký kameník a sochař Josef Jelínek, a jak bývalo zvykem, podle jednotného všeobecného vzoru. Floriánů je v postoji, kdy jednou rukou vylévá ze štoudve vodu na hořící dům, a je oděn v uniformě římského vojáka, v českých městech a vesnicích opravdu hodně. Florián působil v římském vojsku a ve správě území dnešního Rakouska. Odmítl se podílet na pronásledování křesťanů, a když se pokusil několika souvěrcům umožnit útěk z vězení, byl potrestán utopením v řece. Byl usmrcen vodou, proto se sv. Florián stal ochráncem domů před požárem a patronem hasičů. Svátek má 4.května a traduje se, že „může mít i sněhovou čepici“.

Hruboskalský **sv. Florián** se od všeobecného vzoru odlišuje tím, že se usmívá, což u jeho jiných soch není zvykem. Navíc má téměř ženskou tvář s krásnými vlnitými kadeřemi. Sochař Jelínek prý hlavám svých soch dával podobu donátorů. Je tedy možné, že ve Floriánově tváři vidíme hraběnkou Marii Markétu z Valdštejna, která nechala vybudovat poutní kostel na Valdštejně, a zasloužila se o rozsáhlou duchovní vybavenost svého panství.

Další zvláštností hruboskalského sv. Floriána je jeho obuv. Všichni ostatní Floriánové po městech a vesnicích mají detailně modelované nohy v řemínkových sandálech zakončených mašlí na lýtku. Hruboskalský sv. Florián má sice pod kolena také mašle, ale místo sandálů mu sochař oblékl bachraté holínky. Možná neměl Jelínek dost času na zpracování prstů u nohou, nebo ho to snad nebavilo, ale tuhle ošizenou kombinaci holínek a zavazovacích sandálových mašlí můžeme přistihnout u jeho soch po celém Hruboskalsku.

Sv. Vavřinec na druhé straně mostu nad starými tisy v rokli vzhlíží k nebi a opírá se o rošt, na němž byl na příkaz císaře Valeriána v Římě umučen. Vavřinec byl jáhen, proto je i jeho socha oblečena do jáhenského oděvu zvaného dalmatika. Můžeme si všimnout, že socha oplývá tlapatými (někdy se říká i dělovými) kříži, a takový má i sv. Florián na korouhvi. Tlapatý kříž vykukuje pod poodhrnutou dalmatikou, kde

by už být nemusel. Možná chtěl sochař vyplnit prázdná místa na Vavřincově oděvu, ale možná má seskupení těchto symbolů skrytý a záhadný význam, o kterém zatím nic nevíme.

Za mostem už vidíme na bloku temných skal zdi zámku s bránou do předzámčí. Přes hlubokou strž býval původně padací most. Pokud brána byla zavřena, hrad byl nedobytný. Nikdy ho nikdo nedobyl silou, právě díky oněm skalním blokům, odděleným od ostrohu hlubokými stržemi (a to ještě při nařízeném boření hradů musely být příkopy částečně zasypány, aby nedobytnost byla zmírněna). Prý i Jan Žižka vzdal dobývání hradu se slovy „Kost patří psu a Hrubá skála čertu!“ a odešel se svými věrnými jinam. Pravda je, že to nebyl Jan Žižka, ale král Jiří z Poděbrad, který se svým vojskem vytáhl na trestnou výpravou proti sídlům odbojných Zajíců z Hazemburka. Král Hrubou Skálu nepokořil, ale posádce došlo jídlo, tak se raději vzdala.

Pokud bude **zámek** veřejnosti přístupný, nenecháme si ujít příležitost prohlédnout si nádvoří. Už před širokou branou za prvním mostem si vzpomeneme, že jsme viděli jako malé děti o vánocích v televizi, jak tudy pod velkým erbem Aehrenthalů na koních projížděli do zámku rytíři na námluvy s princeznou Slavěnou a labužnickým drakem. Filmová pohádka „Princ Bajaja“ z roku 1971 je hruboskalský kultovní film. Nejde jen o množství natáčecích míst, ale o skvěle vystiženou atmosféru podzimního skalního města, kdy oblačná obloha klesá do roklí jako mlžná duchna, z každého temného kouta blýskají dračí oči, dlažba na zámku je mokrá po dešti, až koním princů kloužou kopyta, a zvlhlé kapradí se kroutí nad spící princeznou.

Prošli jsme tedy do předzámčí, a vidíme další most, vedoucí původně do zadního hradu, dnes do zámku. Za třicetileté války se o tento druhý most urputně bojovalo. Zámek tehdy obsadili Švédové. Přitáhli císařští a zaútočili na první bránu, obránci ji rychle opustili a stáhli se za druhý most. Válčilo se asi hodinu, padli tři císařští. Švédové v počtu padesáti se vzdali, údajně pro nedostatek munice. Zajímavé je, že

když císařští obsadili zámek, přijel z hlavního švédského stanu posel s rozkazem bránit Hrubou Skálu do posledního muže.

☉ *Prležitost pro fotografování* - vstoupíme na zámecké nádvoří, abychom se pokochali krásnou vyhlídkou, jak jinak než pohádkovou. Vidíme Dračí skály a dlouhý hřbet Kozákova, na obzoru Trosky. Pokud to bude možné, zajdeme do věže, ale nebudeme litovat, pokud to možné nebude. Vyhlídka k západu je omezena hlavním hřebenem, a k obdivu při pohledu z věže zůstávají zase jen Dračí skály a Kozákov.

Zámecké nádvoří znovu připomene filmovou pohádku „Princ Bajaja“. Poznáme okna sálu, odkud princezna Slavěna přihlížela příjezdu princů, rytířskému souboji i závěrečné bitce. Odtud byla přes hradby do Zámecké rokle vrhána zlotřilá cháska Černého rytíře, a můžeme se přesvědčit, že je to opravdu hodně vysoko. Pod budovami zámku jsou ve skále vytesané sklepy po původním hradu, některé sloužily jako vězení. Jeden vězněný poddaný se pokusil uprchnout, ale tak se potloukl ve skalách, že za několik hodin zemřel. Později ještě dva vězni zkusili překonat výšku skal, ale jen jednomu se to podařilo. Ve vytesaných sklepech je studená tmavá jeskyňka, které se říká Panenské vězení. Pověst praví, že dcera skalského pána tu byla zavřena pár dní pro neposlušnost. Ale vězení nebylo jen v hloubce ve skále. V pokojích nad Zámeckou roklí, odkud se rovněž prchnout nedalo, byla nějaký čas vězněna i známá Eliška Kateřina Smiřická, předtím než byla převezena na Kumburk. To byla ta šlechtična, která se provinila láskou k neurozenému kováři, a po svém romantickém vysvobození budoucím manželem zahynula, když rozlícená sporem o majetek zapálila sudy se střelným prachem pod jičínským zámkem.

Na nádvoří si ještě povšimneme cisterny a prohlédneme si krásná renesanční sgrafita po Smiřických na průčelí zámecké budovy. Mezi okny jsou útržky výjevů ze života šlechty šestnáctého století, v pásu nad okny můžeme vidět podobizny majitelů zámku, a velice zajímavé rostlinné a figurální motivy plné symbolů. Obrazy byly dlouhá léta

schovány pod nátěrem. Při opravě zámku za Aehrenthalů se sgrafita zase objevila. Traduje se, že pan baron vyhlédl z okna prvního poschodí do nádvoří a všiml si, že pod římsou je oprýskaná omítka. Když ji odloupl, objevil se obraz. Jak prozrazuje nápis RENO a letopočet MCMXXV, v roce 1925 byla sgrafita opravena a dodnes zdobí zámek. Jiný příběh zase vypráví, že pan baron hleděl při přestavbě zámku z okna a sledoval, jak dělníci strhávají na paláci omítku. Najednou se pod ní vynořily obrazy. Pan baron na dělníky zavolal, zastavil práci, a sgrafita byla zachráněna.

Výjevy mezi okny znázorňují válečné motivy, lesní zákoutí se skalami a s loveckými psy, a krásnou dámu v renesanční róbě italského střihu. Vedle dámy je část erbu Smiřických. Opravdu pozorný pohled si zasluhuje jeden z lesních výjevů, kde je zcela otevřeně zobrazen zděný vchod tajné chodby, vstupující divokým lesním porostem do pískovcové věže poněkud rozsochatého tvaru, a skrytý za odvaleným balvanem. Zdá se, že na vrchol oné věže vedou schůdky. Skoro by se chtělo říct, že stačí s náčrtem oběhnout Skalák, najít příslušně rozebraný pískovcový útvar, a pověstná hruboskalská tajná chodba spojující zámek s Valdštejnem a Turnovem bude na světě.

V pásu sgrafit nad okny se objevují především podobizny Smiřických, uprostřed je manželský pár majitelů v honosném oblečení. Z květiny, znamenající krásu a hojnost, jim dítě podává rodičího se zajíce, symbol plodnosti. Od vedlejší podobizny staršího muže v klobouku naopak dítě zajíce odnáší, což je jinotaj výmluvný, zvláště když muž zírá jako do zrcadla do tváře rozjívěného starého čerta. Na dalšího člena rodiny se vrhá rozlícený drak, jiného člena rodiny v baretu a mladšího věku ukazují dva lesní mužíčci posmutnělým květinám. Možná to byl některý z příslušníků rodu, který zemřel v mladém věku. Pás pod okny zaplňují navzájem se pošklebující lesní mužíčci a démonci s hlavami zvířat. Nejvíce je tu přilétajících ptáků v podobě kavek, kterých bylo v šestnáctém století ve skalním městě jistě dost. Kdyby by to byli jiní ptáci podobní kavkám, nebyla by to zrovna šťastná symbolika.

♦ ♦ ♦ *Hruboskalskem prošlo od časů počátku turistického věku mnoho návštěvníků okouzlených půvabem krajiny. Ale málokterí tu zanechali své srdce jako rada Ing. Emanuel Horst, který sem po čtyřicet let každoročně přijížděl. Pan rada byl přednosta italské pojišťovny „Assecurazioni Generali“ (sídlila na Václavském náměstí v Praze). Emanuel Horst si Český ráj zamiloval natolik, že nechal zhotovit sochu Ježíše Krista, který do své rozepjaté náruče a ke svému planoucímu srdci přijímá milovanou krajinu a každého, kdo s dobrými úmysly do ní vstupuje. Socha byla darována kostelu sv. Josefa, kde je dodnes. Na podstavci je štítek s básní pana rady, již se na sklonku svého života loučil s milovaným krajem:*

Bud' s Bohem, Český Ráji,
Ty zdroji písní mých,
v Tvém šumném lesů lkání
jsem slychal i Tvůj smích.

Ja miloval Tě vřele,
Bud' s Bohem – Lásko má –
Já vůlí Nejvyššího
Jsem v věčnost odvolán ...

O Kriste, kterýs náruč
Svou vstříc mě rozepjal,
Vem v náruč svou i kraj ten,
Který jsem miloval.

Opustíme zámek a vrátíme se přes první most na prostranství před zámek. Už na mostě věnujeme pozornost **kostelu sv. Josefa**. Právě z mostu je vidět, jak hluboko je kostel zasazen do skály. Vrchol plošiny dosahuje v jednom místě téměř k oknům. Jednoduchý, ale pěkný kostel nechal v roce 1812 originálním způsobem postavit hrabě Karel Josef z Valdštejna. Zemřel o dva roky později, a byl pohřben do hrobky pod kostelem. Říkalo se, že když zapadající slunce v určitém úhlu zasvítí k patě kostela, je okénkem ve zdi vidět v hrobce skleněná rakev a uniforma generálova. V kostele je mramorová deska s nápisem:

Památce Karla Josefa hraběte Waldsteina Wartemberga c.k. komorníka a generálova majora. Co křesťan, lidumil a vlastenec skončil on neuhonný život svůj v šedesáti letém věku dne 17.března 1814. Popel jeho odpočivej v pokoji v tomto od něho vzdělaném chrámu. Tu památku bratrská láska jemu postavila 1815.

Když vstoupíme do dnešní podoby kostela sv. Josefa, ani se nechce věřit, že to dříve býval výjimečný chrám s obrovskou duchovní silou. Byl to „dům postavený na skále“, poutník prošel skalním městem naplněn dojmy z nádherné přírody, vešel do kostela, a nasbírané dojmy se náhle umocnily tím, že kostel byl se skalním městem propojen jak nejtěsněji to šlo. Duše se vznášela k nebeským výšinám, ale pozemské nohy skalní město neopustily a pevně stály na pískovci. Kostel byl vlastně jen zastřešená skála. Dříve jeho podlahu tvořila plošina ostrohu, k oltáři se zvedaly z jednoho kusu vytesané přes celou šíři kostela dlouhé schody. Tam, kde se kostel bokem zarýval do plošiny, dokonce pískovec prostupoval zdí, a byl tam boční oltář. Příroda se poněkud „tlačila“ dovnitř, v mokřích letech rostl na pískovci mech, ale co by se přírodě neodpustilo pro jedinečný duchovní zážitek? Podlaha i schody nesly vyšlapané stopy předků. Každá nová generace je měla na očích a mohla si své kořeny připomínat. I v tom býval hruboskalský kostel jedinečný a unikátní.

◆ ◆ ◆ *V kostele hrávala na varhany paní Anna Šimůnková, malířka Českého ráje. Pocházela z rodu Řezníčků, kteří vlastnili pivovar pod Hrubou Skálou. Nebyla sice oficiálně uznávanou umělkyní, ale její obrazy byly ceněny pro cit, s jakým byly malovány. Byly tvořeny srdcem a krásným vztahem ke krajině Českého ráje. Paní Šimůnková ráda malovala podle předlohy. K tomu se váže roztomilá historka - známý malíř pořádal v Jičínské galerii prodejní výstavu svých děl. Povšiml si, že jeden obraz obchází milá starší paní a zaujatě si ho prohlíží. Zdálo se, že zblízka, zkoumá barvy... Známý malíř potěšen přivolal kustoda: „Tamhleta paní si tak zálibně prohlíží můj obraz, to ona ho jistě koupí!“*

„Nekoupí,“ odvětil kustod. „To je paní Šimůnková z Hrubé Skály. Ona si ho namaluje!“

Paní Šimůnková pravidelně přijížděla na léto do krásné vily dnešního pensionu Harmonie. Zemřela na prvního máje v roce 1990 ve věku 75 let. Pohřeb začínal mší v kostele sv. Josefa, tehdy ještě podlahu tvořila pískovcová plošina. S malířkou Českého ráje se přišlo rozloučit mnoho lidí, a když kráčel pohřební průvod na hruboskalský hřbitov k rodinné hrobce Šimůnkových, musela být na hodně dlouho zastavena doprava.

Vedle kostela sv. Josefa je bývalá fara, a pod velikým kaštanem následuje vstup do **Myší díry**. V této uzounké skalní rozsedlině, která byla až za Aehrenthalů pro turisty rozšířena, měl původní starý hrad tajnou únikovou a zásobovací chodbu. V širším vstupu vidíme na stěnách čtverhranné otvory po trámech, možná že to jsou pozůstatky nějaké obranné věže, která tajnou chodbu chránila. Dnes se Myší dírou neprodírají ozbrojenci, ale vstupuje do ní turistická zelená značka, aby návštěvníky dovedla do Dračích skal. Pod kaštanem je dřevěný stánek, který turisty nezklame, za jeho pomoci nikdo nezмокne a nezaobloudí. Stánek má stříšku pro případ nepříznivého počasí, a prodávají se zde mapy a pohlednice. V pohostinnosti stánku se na chvíli zdržíme, a přes kelímek s kávou si prohlédneme **Skálu loutkářů** ve svahu za obloukem silnice. Souvisejí s ní velké josefské poutě, o nichž je zmínka v jednom cestovním průvodci z 19. století:

„Široké prostranství před zámkem, na němž stojí pěkný kostel zasvěcený sv. Josefu, ozývá se o pouti svatojosefské za počasí příznivého hlaholem tisícerych blízkých i vzdálených poutníků, kteří první tento jarní svátek ve volné, z dlouhého spánku zimního se probouzející přírodě strávití neopomíjejí. Mnoho podobného má v sobě pouť tato s pražskou fidlovačkou...“

Jestliže je tu hruboskalská josefská pouť připodobňována ke známé pražské lidové slavnosti „fidlovačce“, jistě nechybělo to, co k takové veselici patřilo - střelnice, houpačky, kočovní kejklíři, flašinetáři, dře -

věné boudy s pouťovými dárky, a zejména stanové boudy loutkářů, kteří hráli pro děti i dospělé pohádky, rytířské a vlastenecké hry. Jako potulní komedianti ve své maringotce kočovala po vesnicích a městech Českého ráje loutkářská rodina Meissnerů (psali se i jako Maiznerové nebo Majznerové). Představení odehrávali na jarmarcích a v hostincích. Vybavení divadélek, loutky i hry se v takové rodině dědily z generace na generaci. Loutky byly marionety, ovládané shora vodícím drátem a nitěmi. Znáмым řezbářem loutek byl Antonín Sucharda z Nové Paky, o jehož díle loutkář Maizner prohlásil: „Takovej charakter nedá loutce nikdo na světě, leda packej Sucharda“. Suchardovy loutky byly ceněny. Některé byly metr vysoké a vážily 8 kg.

Loutkáři mívali obvyklý repertoár - hry jako „Oldřich a Božena“, „Posvícení v Hudlicích“ nebo „Mlynář a jeho dítě“. Zejména děti milovaly Kašpárka, jeho milou Kalupinku a i Škrholu. Někdy měly hry předlouhé názvy - například Majznerové uváděli hru „Divadlo o králi Admedusovi a královně Alcesce aneb Kterak Herkules dobyl bránu pekelnou“.

V dolní části skály Prachovny, přímo nad příjezdovou silnicí, jsou ve skále vytesána jména celé dynastie loutkářů Meiznerů a Rumlů. Proto se tato stěna Prachovny nazývá „Skála loutkářů“ (dříve i jako „Skála komediantů“). Tradice rýt jména projíždějících loutkářů do stěny před zámkem byla zřejmě míněna jako vděčná památka na přízeň vrchnosti, která loutkářům dovozovala pořádat na zámku svá představení.

Majznerové jsou na skále zastoupeni pokračovateli rodinné loutkářské tradice - rytiny zahrnují Bohumila, Franze, Ladislava, a Viléma, jenž působil na semilské loutkové scéně. Mezi loutkáři na Prachovně je jméno známého loutkového animátora Jiřího Trnky. Rytina Trnkova jména by měla pocházet z doby, kdy se na zámku konalo setkání osobností filmového umění.

☉ *Prležitost pro fotografování* Skála loutkářů stojí na území přírodní rezervace, takže rytiny se mohou prohlížet od silnice nebo z parkoviště. Zub času do nich zahlodal a hustý les je zastínil - proto je výhodné vyfotografovat skálu na jaře, za dobrého dopoledního světla, a s přiblížením, načež si nápisy prohlédnout v klidu domova.

Je na čase opustit pohostinnost prostranství před zámkem a vydat se po silnici k Valdštejnu. Jen pár kroků, a jsme u Prachovny. Tohle rozlehlé skalisko schované v lese proti zámku Hrubá Skála potkal stejný osud, jako Národní muzeum na Václavském náměstí. Silnicí bylo odděleno od návštěvnického ruchu a tím odsunuto mimo zónu turistického zájmu. Kdyby u jeho paty nestála informační cedulka, snad by nikoho nenapadlo vydat se strmou pěšinkou vzhůru na vrchol. A přitom je to místo zajímavé, tajemné a s krásným rozhledem ke Kozákovu. Kdyby Prachovna návštěvníky nezaujala, která jiná skála by to dokázala?

Prachovna je historická a romantická. V polovině výstupu na tuto osamělou skálu procházíme pod hluboko převislou stěnou, o které V. Durych píše ve svých cestovních črtách z Českého ráje:

„Zdá se jakoby ta skála byla začarovaná, a jako by to byl nějaký panoš, který zaklet byl mocným černokněžníkem z pohádky: „Dlouhý, Široký a Bystrozraký“, - právě v tom okamžiku, když padal přes práh. Kletba černokněžníková, proměňivši vše jedním oka mihnutím ve skaliska, učinila, že i panoš nedopadl, ale zůstal v posici nakloněné.“

Projdeme tedy pod „spícím panošem“ a dostaneme se k vytesaným schodům. Ne ledajakým - podle živé pověsti je dal zhotovit Jan Žižka při obléhání, aby si mohl protější hrad prohlédnout z výšky a promyslet dobývací strategii. Práce na vytesávání schodů se mu zdály pomalé, tak se na zdlouhavé kameníky rozhněval a osobně zhotovil poslední schod, aby ukázal, jak se to dělá. Když se velký vojevůdce dostal na vrchol a seznal, že hrad je díky poloze na vysokém pískovcovém masívu nedobytný jako Kost, právě tady prý zvolal: „Kost patří

psu, a Hrubá Skála čertu!“ a odtáhl se svými věrnými někam jinam. Na vrcholu skály zůstala na tuto událost upomínka - reliéf hlavy trocnovského hrdiny, kalich a výklenek. Tedy pokud to je hlava trocnovského hrdiny...

V průvodcích z 19. století jsou pasáže o Prachovně ve smyslu úchvatného rozhledu na zámek, najdeme v nich zmínky o kamenných schodech, i o Žižkově pověsti, ale ani slovo o reliéfu. To přivolává domněnku, jestli se vzhledem ke kalichu (nikoli palcátu, jak by se na velitele vojsk slušelo) nejedná spíše o památku na Mistra Jana Husa, vytesanou vysoko nad krajem v roce 1915, kdy po celých Čechách vznikaly různé podoby pomníčků při příležitostech výročí 500 let od Husovy smrti. Vznik reliéfu by se snad dal odvodit z poněkud nečitelných letopočtů, umístěných jednak v kalichu, jednak v rámečku poblíž. Podobný pomníček s kalichem je na skále Hlavatici, rovněž vysoko nad krajem. Pro domněnku o Janu Husovi hovoří kostelně lomený gotický rám, profil hlavy, vousy i vlasy (tak byl Jan Hus zpodobňován na mnoha obrazech, zatímco Jan Žižka býval malován „ánfas“), ve výklenku jsou stopy po svíčkách, tudíž po jistém duchovním rozpoložení, které by se asi k vojevůdci nehodilo, velká vyrytá písmena JHm vedle výklenku, a především skutečnost, že hlavě chybí páska přes levé oko.

Proti této domněnce vystupuje jen pokrývka hlavy, vypadající jako přilba válečníka. Ale ani to není jasný důkaz nakloněný Žižkovi, může to být solideo, kulatá čepička, kterou nosili a nosí kněží spolu s klerikou, a Jan Hus ji samotnou nebo pod biretem jistě nosil.

S konečnou platností se dá těžko určit, kterého českého velikána měl autor reliéfu na mysli. Pověst o schodech nahrává osobě Jana Žižky, ale pomyslné propojení dvou významných vyhlídkových věží tvořící mystickou klenbu husitství vysoko nad všemi katolickými světci, kterým byla za Valdštejnů svěřena ochrana okolní krajiny, dává zase hlas Janu Husovi. Těžko rozhodnout...

Další záhadou Prachovny je její název. K této skále směřovaly dva jediné přístupy k nejstarší podobě hradu, to je „Gotická cesta“ a v roklích skrytá „Panská procházka“. Pokud skála tvořila vchod do ohrazeného prostoru na skalním ostrohu, kde je dnes parkoviště, mohla být „prahem“. Z toho se dá odvodit název o hodně později postavené dřevěné strážné věže „Prahovna“ a posléze Prachovna. Nebyla by v Čechách sama, kdo získal „prahový“ název tímto způsobem. Úkolem postavené věže na Prachovně bylo nejen strážit, ale hlavně umožnit rozhled přes vršek na jihozápadní straně ostrohu. Aby bylo vidět, jaká tlupa táhne od Prahy. V turistických průvodcích se běžně uvádí, že název skály pochází z doby, kdy se v dřevěné věži skladoval střelný prach. Tomu je těžké uvěřit, když víme, jak přísná bezpečnostní pravidla mělo skladování střelného prachu ve zděných prachárnách vojenských pevností. Pověstné hruboskalské bouřky by si jistě nenechaly ujít ohňostroj, jakým by mohly potěšit osazenstvo zámku jen prostinkým šlehnutím blesku do dřevěné stavby skrývající soudky s prachem. Pokud název Prachovny nepocházel z „prahu“ ani z prachu střelného, mohl ještě vzniknout podle oblaků prachu písečného, do kterých se skála jistě halila v dobách, kdy si rušné prostranství plné povozů před zámkem a hostincem mohlo o asfaltu nechat jen zdát.

☉ ***příležitost pro fotografování** Z vyhlídky na Prachovně je nádherný výhled na pohádkově působící hotel Štekl, zámek (poněkud schovaný v korunách stromů) a pěkně kopcovitě zvlhřený obzor. Tento obraz býval často na pohlednicích, v popředí s ohnutou borovicí. Z Prachovny je i nezvyklý, ale zajímavý pohled na Dračí skály. Doporučuje se odpolední slunce a jarní měsíce, aby na pozadí vynikla žlutá barva polí. Ohnutá borovice, která tak často rámovala hotel Štekl na starých pohlednicích, už na Prachovně není.*

Sestoupili jsme z Prachovny, a stačí udělat jen krok, a jsme u další nádherné hruboskalské památky. Je to **posvátný balvan** v zatáčce na proti bývalé kovárně. Ačkoli je tak „na ráně“ a každý ho vidí, málokdo si ho skutečně všimne. Řidiči jsou rádi, když visutými zatáčkami

a mumrajem u zámku projedou bez úhony, cyklisté jsou rádi, že je žádný řidič v těchto místech neskolil, pěší turisté jsou rádi, že vůbec přežili. Řeč je o barokním výklenku ve stěnce nad silnicí. Skalka kdysi musela obětovat část své hmoty při proražení cesty kolem zámku, a stavitelé ji za to posvětili útlukem sošky Jana Nepomuckého. Skalní výklenek pro sochu byl pečlivě vytesán do podoby obrácené lastury.

Zvenčí je olemovaný červeně natřeným barokním reliéfem. Kolem poletují dva rozkošní buclatí andělíčkové a svými gesty svatého Jana oslavují. Andělíček vlevo si dává prstík před ústa, aby naznačil mlčenlivost, ten vpravo lehce pohazuje zámek, který rovněž znamená mlčenlivost, a je světcovým atributem.

V roce 1729 byl Jan Nepomucký svatořečen. Protože slaví svůj svátek v květnu, byly poutě za tímto světcem rozkvetlou májovou krajinou na českém venkově populární. František Josef z Valdštejna už dříve postavil na hradě Valdštejně kostel, který byl právě pro poutě využíván. Z celého kraje mířili poutníci na Valdštejn, a na cestách se zastavovali u kaplí a posvátných míst k rozjímání a odpočinku. Balvan v zatáčce naproti zámku zcela jistě sloužil jako označení takové zastávky. Dnes je ve výklenku novodobá soška Panny Marie s Ježíškem.

◆ ◆ ◆ *Kolem posvátného balvanu s barokním výklenkem prochází mladá žena s holčičkou. Holčička se ptá:*

„Kdo je ta paní s miminkem?“

Matka odpovídá:

„Jak to mám vědět? Asi nějaká bohyně...“

Když se postavíme do zatáčky (bezpečně za okraj asfaltky) a pozorně si prohlédneme posvátnou skalku z boku, najednou vidíme, že na vrcholu volně položeného balvanu leží obrovská zlomyslně se šklebící **dračí hlava**, s oblým a dlouhým ze země vyrůstajícím krkem, s výrazným okem, dračími hrboly na čele, a s vystrčenými dychtivými nozdrami. Hlava číhá na nebohé osamělé poutníky, připravena je postrašit: udělej, zvědavý turisto, ještě pár kroků a ožiju! Mávnu po tobě pařátem a uvidíme, jak umíš utíkat!

Co stvořilo dračí hlavu je záhada. Pokud je hříčkou živlů a modelovalo ji přírodní obrušování pískovce, pak měly živly smysl pro realitu, neboť ta podoba... Pokud dračí hlava není hříčkou přírodních sil, je tu možnost, že kameníci jen rozverně přidělali pár rýh navíc, a jejich skutek zahladil čas a zvětrávání skály. Ovšem co když to nebyla rozverná legráčka? Při pohledu na dračí hlavu, symbol přírodní síly Země, útočící na sídlo katolického světce, není možné nevzpomenout na příšery a draky podobně dotírající na sochu sv. Prokopa v Dračích skalách a nezaváhat, co to vlastně znamená. Dračí území končí Čertovou rukou, poblíž Valdštejna už draci nejsou. Tady bylo území dračích sil překonáno aktivitou hraběnky Marie Markéty z Valdštejna.

Draků je na Hruboskalsku hodně. Dračí skály, Dračí rokle, Dračí věž, Dračí zub, Draček, draci v Prokopově jeskyni, drak co požadoval princeznu ve filmu „Princ Bajaja“, a kolik jich je skrytých v bizarních tvarech rozeklaných skalisek, po nichž se po chladnou polovinu roku bezmezně plouhá tísnivá bledá mlha, se nedá spočítat.

♦ ♦ ♦ „*Draci mají velice dobrý zrak, sluch i čich. O chuti toho víme velmi málo, jen to, že rozlišují základní druhy.*“ - z nauky o dracích

Od posvátného balvanu putujeme dál po klikativé silnici. Minuli jsme bývalou kovárnu, a v ostré zatáčce jsme měli možnost nahlédnout do veřejnosti nepřístupné skalní soutěsky, zvané „Panská procházka“. Za hodně dávných časů to býval jeden z přístupů na hradní ostroh. Pokud nám skalní útvary v soutěsce při pohledu se silnice při -

padají známé, je to správně, tudy projížděl princ Bajaja se svým mluvícím koněm. Soutěska je mnohdy mylně považována za Bajajovo nocležiště.

Všimneme si, že v horní části prudkého svahu nad silnicí spočívá podivný **dvoubalvan** - černý bratr a bílý bratřík. Vrchní část balvanu tvoří „deštník“, opatřený tvrdší krustou, která ho chrání před zvětráváním. Pod malým převisem se krčí druhý balvan, který ochrannou vrstvu ztratil, nemohl dobře odolávat povětrnostním vlivům, získal bělostný nádech „vnitřního“ pískovce a dokonce už zvoštinatěl. Na horním balvanu jsou patrné záseky, jakoby balvan byl někdy v historii součástí dřevěné kúlové konstrukce. Pokud nějaký dřevorubec potřeboval z roklínek pod silnicí vytáhnout kládu, stačilo do příhodně umístěného balvanu vytesat rýhu a navléknout lano. Osekáním spodní část balvanu přišla o svou krustu, a zvětrávání malého bílého bratříka pod velkým černým bratrem mohlo začít. Ovšem pádný důkaz o takové technologii těžby dřeva chybí - až na to, že poblíž Čertovy ruky, v horní části jednoho prudkého svahu, visí nad silničkou (nad žlutou značkou) stejný tmavý bratr a bílý bratřík. Tady jsou stopy po kúlové konstrukci jasně zřetelné.

◆ ◆ ◆ *Skupinka rekreantů přichází na rozcestí u Adamova lože, a ptá se náhodného turistu, znalce místních poměrů:*

„Tudy se jde na vyhlídku?“

„Ano, tahle cesta vede na Mariánskou vyhlídku.“

„A je tam vidět jezero?“

„Tam není jezero. Z vyhlídky uvidíte skály, zámek, a Trosky.“

„A z které vyhlídky uvidíme jezero?“

Místní znalec říká s jistým podezřením:

„Poslyšte přátelé, jak pořád mluvíte o tom jezeru - informoval vás někdo, že jste se nacházíte na Hruboskalsku?“

Vážený a milý příteli,

za pěkný lístek Váš posílám Vám ukázkou z Českého ráje - pohled z Mariánské vyhlídky na Trosky. Tam bychom to ani za 5 roků nepochytali co je zde krás, a to jsem viděl jen část! Vřelý pozdrav všem. Váš Králík

(text na pohlednici z roku 1902)

Opouštíme silnici, ta se kroučí nad roklinkami dál k Vyskeři a podtroseckým údolím, ale my se dáváme po červené značce silničkou „skalsko-valdštýnskou“. Znovu pár kroků, a jsme na rozcestí u Adamova lože. Stranou odchází žlutá značka, která míří na Mariánskou vyhlídku, prochází nitrem skalního města, a pokud bychom někdy po ní šli, na Valdštejn se také dostaneme.

Musíme se soustředit, čeká nás náročná návštěva **Adamova lože**, nebo také „Jeskyně lásky“, nebo také „Venušiny sluje“. K čemu jeskyně sloužila, nám nikdo nepoví, nikde se to pořádně nedočteme, musíme na to přijít sami. Projdeme těsnou skalní puklinou, nesoucí stopy dřívějšího zabezení, a sestoupíme do chladného neútulného dolíku uprostřed vysokých skal. Po stranách se ztrácejí zbytky vytesané pohovky a oltáře. Snad v rozkošném rokoku si tady nechal zámecký pán udělat hnízdečko pro tajné lásky, snad sem chodili Adamité (ne ti husitští, spíš ti v prostěradlech ze sedmihorských lázní), snad se tu ukrývali příslušníci českobratrské církve. Nejvíce pravděpodobně zní, že Adamovo lože vytvořil sochař Chládek na přání Františka Adama z Valdštejna jako připomínku tří Adamů - Adama, prvního člověka, zakladatele rodu Adama z Valdštejna, a konečně Františka Adama, který vybudování jeskyně zadal. Je tu tedy pohovka se sloupem, podpíraná lvíčky, (na starých pohlednicích je vidět dolní lemování vlnovkou), je tu pod skalním stropem příliš nízký oltář, dříve prý s Amorkem, a reliéf nahé objímající se dvojice, mají to být Adam a Eva. Ale

jak tomu věřit, když jedna z postav je oděna do pánské nohavice? Než pátrat, cože se to v Adamově loži skrývá, je rychlejší se rovnou zeptat okolních skal, ty to vědí nejlíp. Postavíme se doprostřed Adamova lože, pohovku za zády, oltář před sebou, tím kolem nás vznikne přírodní sál s uzavíratelnými přístupy nahoře i dole do Zámecké rokle.

„Neodejdeme,“ řekneme hrdě skalám, „dokud neprozradíte, co je tohle za sál. Taková složitá výzdoba, a přímo od sochaře na zakázku, to není samo sebou. To muselo něčemu sloužit.“

Je to pošetilost, takhle se chovat, a skály přirozeně mlčí. Ale protože víme, že s lidmi mluví, když se jim zachce, stačí trochu trpělivosti.

„Dejte nám pokoj,“ zahučí skály. „Najděte si to v knížkách.“

Nezbývá, než záhadu vyřešit pomocí inventury symbolů, které jsou v tomto sále zastoupeny - trojice sloupů, dva vzadu, jeden vpředu - to má svůj význam. Dva lvi. Symbol vlnovky, který býval na pohovce. Reliéf dvou mužských postav, jedna na druhé ukazuje srdce a hrdlo. Znamení zachování tajemství. Oltář, na který se vejde jen rozložená kniha, v tomto případě to musí být Bible. Znak, kde býval švabachem psaný nápis „Ejhle, Mistr můj, on byl, jest a bude!“ O takových místnostech, i když nejsou zrovna z pískovce, pojednává mnoho knih.

„Už víte, opovážlivci, kde jste se to ocitli?“ posmívají se skály.

„V tajném shromaždišti svobodných zednářů z 18. století.“

„To to trvalo,“ řeknou skály a umlkají.

Záhadu Adamova lože jsme vyřešili, a můžeme jít dál. V myšlenkách se vrátíme do kostela u zámku. Teď víme, proč si Karel Josef postavil chrám s vlastní hrobkou uprostřed skal. Jeho bratr, který tajnou svatyni nechal zhotovit pro příbuzné a přátele - svobodné zednáře - na desce z mramoru zdůrazňuje, že Josef byl křesťan, jakoby to u šlechty nebylo samozřejmé. Církev otálela s posvěcením kostela tři roky. Příčinou snad bylo podezření na zednářství, nebo i nezvyklá „skalní“ stavba. Kde se ještě dají najít souvislosti s Adamovou lóží? Všude.

Milý příteli!

Sháním zcela všedně aprovisaci, ale strašně rád zajel jsem zde do kraje krásného, kde strávil jsem letos v létě pár pěkných chvil.

(text na pohlednici z roku 1916)

Za Adamovým ložem lemují červenou turistickou značku skalky zajímavé, i když nevysoké a na první pohled nenápadné. Horolezecký průvodce o tomto koutě mlčí. Ale my se budeme kolem dívat, i když nenápadný terén svádí spíše ke společenské konverzaci, než k obdivu přírodních krás.

Víte, jak to vypadá v temném a tajuplném Skaláku o filipojakubské noci? V čase planoucích hranic a nádherného opojení jarem a alkoholem? Raději tam nechod'te. Rozcuchané a rozdrásané čarodějky krouží nad lesem, spouštějí se plnou rychlostí do roklin a bravurně vybírají zatáčky podle skalních stěn. Cíl - Čertova ruka. Bohužel, jedna z čarodějnic to kdysi nevybrala, možná to způsobil nějaký ten kouzelný lihový nápoj, a naprala to bokem rovnou do skalní stěnky. Podle místa nehody se zřejmě jednalo o čarodějnici, přilétající směrem od Čertoryj. „Rozmáznuté“ tělo **čarodějnice** v okamžiku, kdy na koštěti vybírala zatáčku, je na první větší skále. Hlava a trup jsou poněkud vmáčknuté do spáry, takže nepřilíší znatelné, ale nohy letkyně jsou zřetelné dobře. Na poloze nohou a v jejich napnutí vidíme, jak se čarodějnice snažila zatáčku ze všech sil vybrat, což se jí nepovedlo. Zbytek čarodějnice vrostly do pískovce, změnily se v mech, a za mokrých let vypadají strašidelně.

♦ ♦ ♦ „Nadpřirozené bytosti neexistují. A o těch, které jsou přirozené a existují mimo naše chápání a smysly, víme velmi málo ... nejsme schopni zjistit ani to, jestli si z nás nedělají legraci ...“ - neznámý autor

Na chvílku se ještě můžeme zastavit u další skoro nepatrné skalky. Její velká část padla za oběť stavbě „skalsko-valdštýnské“ silnice. Dodnes jsou na skále patrné stopy po umělých úpravách – vrypy jako od krumpáče, je tu značka kameníka a podobně. Skalní stěna nebyla

po odlomení skály chráněna pevnější krustou, a vytvarovala se do „řádků“. Tyto řádky byly inspirací pro myšlenku, že právě tady psal Karel Hynek Mácha do „**skalního zápisníku**“ své pozdravy Aničce Vrabcové, která bydlela poblíž. Po domku Vrabcových zbyla v protějším skalách za loučkou vytesaná komůrka, ale v zarostlém porostu není ze silnice vidět. O téhle události, a o vztahu Máchy a Aničky natočila ČT dokument s názvem „Tajemství života KHM“.

◆ ◆ ◆ *“**Pátek.** Ráno časně půjdeme do Valečova, odtud přes Kněžmostí do Kosti, zde zůstaneme do 11ti hodin, odtud na Trosky, zde do 4 hodin, pak na Hrubou skálu. Zde zůstaneme přes noc. **Sobota.** Ve čtyry hodiny ráno zpátky přes Trosky do Jičina, zde pobudeme do 9ti a o desáté hodině budeme v Radimí.“* - z Máchova deníku (srpen 1833)

Málokteré pískovcové stěny ve skalním městě (kromě Krokodýla) jsou pokryty takovým množstvím rytin, jako je tomu právě na této odlomené „zápisníkové“ stěně. Každé místečko oplývá zbytky písmen, číslic a nezřetelných čaranic. Rytiny jsou ze všech možných období. Nejstarší je švabachem psaný ukazovatel cesty KU HRAD. Nejvíce nápadný je rámeček s iniciálami T.F., J.B., a F.Ř., turistů z Kolína, kteří tudy prošli 7.dubna 1921. Na stěnách téhle skály zřejmě v šedesátých letech vznikla krátce trvající tradice vojenských záznamů. Rytin s pavézou a písmeny VÚ a připojeného počtu dní „za kolik“ je tu víc než kdekoli jinde.

Může se stát, že skalní rytina vyvolá nečekanou reakci, stane se nositelkou nějaké myšlenky, nebo snad i pocitu sounáležitosti. To je případ RUSTAMA, jehož zbytky uvidíme na další ploché poněkud prohnuté skalní stěně, pokud pokročíme o kousek dále. **RUSTAM** se na svém místě objevil někdy v roce 2006. V dalším roce byl ještě osamocený, ale o dva roky později ruských jmen a monogramů v azbuce přibývalo. Stěna s RUSTAMEM se stala jakýmsi „vzkazníkem“, hruboskalských návštěvníků. Až RUSTAM se svým doprovodem oprší, a už to dlouho nebude trvat, na stěně se opět ukáže maličká, ale

významná rytinka. Jedná se o leda-
bylou malůvku možná z roku 1840,
(z dřívějších let by byla krasopisně
vyvedená) kdy se stavěla „skalská
silnice“, a bylo třeba vyjasnit ma-
jetkové poměry. Je to **značka** za-
chycující pomocí šipek rozdělení
pozemků v okolí, podobně jako to-
mu je na hraničním balvanu v Je-

zírkách. Základem rytiny je křížek, před ním písmeno „B“, možná ini-
ciála majitele. Od křížku vedou dvě „tlusté“ šipky. Horní k čís. kat. 9,
dolní k čís.kat. 8. Směr šipek odpovídá rozložení parcel kolem silnice.
Je tu směr do bočního údolí (ostatně za devítkou je údolí naznačeno) a
loučka podle cesty. Tady někde měli chalupu Vrabcovi, a pokud by
autor rytiny popletl jméno na Brabec, mohli bychom mít pěknou při-
pomínku na Aničku Vrabcovou, milenku K.H. Máchy. Kdo ví, třeba
to opravdu popletl?

Máme za sebou návštěvu zámku a okolní zajímavosti, opustili jsme
Adamovo lože, a kráčíme dál na Valdštejn. Procházíme nevýrazným
skalním kaňonem, minuli jsme skalku s rozpláclou čarodějnicí, pohle-
dem jsme přešli nápisy na „Odlomené skalce“, zastavili jsme se u
stěnky ruských jmen, a Arboretum je na dohled. Po pravé straně se ty-
čí jedna z největších douglasek tisolistých, které tu byly vysazeny, ne-
bo v zobácích ptáků uprchly z Arboreta. Levá strana douglasky je po-
trhána pádem vedlejšího stromu, který se zlomil při jedné z bouřlivých
vichřic. Naproti douglasce, hned za stěnkou ruských jmen, je vchod
do vedlejšího údolíčka, naznačený rozvětvenou cestou. Když po ní pů-
jdeme, neprohloupíme.

Do údolí, dříve zvaného **Huňátova**, stačí udělat pár kroků, a hned
je na co se dívat. Na dně rokle je prostřen mechový koberec,
v deštivých letech tak hustý a půvabný, jaký snad nemají ani v těch

nejlepších přírodních rezervacích. Uprostřed protéká potůček, který je původcem zdejší nadýchané zelené krásy. Údolí svědčí nejen mechům, ale i roztomilým oranžovým plamínkům, které jsou opravdovými lesními drahokamy. Jedná se o houbu krásnorůžek lepkavý, který roste od léta do zimy na rozpadlých starých pařezech a kořenech jehličnatých stromů, především smrků. Leckdy takovému skromnému krásnorůžkovi poslouží jako „domeček“ i kus zpráchnivělé větve.

Stěny Huňátova údolí tvoří skály směle modelované, ponuré a rozeklané, a skrývá se v nich množství pískovcových útvarů, skalních bran a branek, oken, okének, voštin, a podobně, z nichž za největší obdiv stojí nádherná skalní brána v podobě sedícího slona, nazývaná „Sloní chobot“. Další skalní brána je hned vedle.

Údolí má zvláštní kouzlo, je tu klid a atmosféra uzamčené skrýše pokladů, jaké jsou schopni vytvořit pískovec, déšť a vítr.

◆ ◆ ◆ *Běžnější tvary pískovcových bran a oken vznikají rozšiřováním a zvětráváním výklenkovitých dutin, které nakonec proděraví celou skalní přepážku. Mají proto obvykle klenutý kruhovitý obrys a hladké stěny. Šířka je zpravidla větší než výška.*

Ve druhém případě jsou tyto tvary vázány na svislé pukliny, jejichž rozšiřováním se vyvíjejí. Brány a okna jsou pak protáhlé ve svislém směru, jejich stěny mívají často nepravidelné obrysy. Výška nápadně vyniká nad šířkou. Na skalní brány v Huňátově údolí se vztahuje druhý případ.

Nejen skalní brány potěší svou malebnou rozmanitostí tvarů, někdy k prosté radosti stačí i malé skalní okno, zvláště když je pěkně vyvedené. Skalní okna vznikají stejně jako brány zvětráváním měkkého pískovce, a to když do malého výklenku dlabe počasí tak dlouho, až proděraví skalní přepážku, pokud je ovšem tenčí.

Rozdíl mezi skalní bránou a oknem je v tom, že brána vzniká u země a okno ve stěně. Podobně jako skalní brány i okna často vznikají ze svislé pukliny, potom je okno vyšší než delší.

Drazí přátelé!

Budete se asi diviti, z kterého kraje na vás vzpomínáme.

Jsme v Českém ráji, opravdu v ráji, neboť příroda jest zde božská!

(text na pohlednici z roku 1914)

Cestou z údolí mineme řadu douglasek tisolistých, zjevně záměrně vysazených mimo **Arboretum**. Končí roklina a jsme u „bukovinské kaluže“, u Arboreta. Procházku tímto lesním parkem není možné vynechat, musíme vidět sochu „Duch Arboreta“ od Ivana Šmída, musíme vidět liliovník tulipánokvětý (ten se díky svým zvláštním listům najde nejsnáze), musíme vidět široké listy katalpy a na podzim rudě zářící buk červenolistý. A taky jedlovec kanadský. A všechny ty ostatní. Projdeme parkem po pěšinách až k zadnímu plotu, kde čeká to nejvzácnější.

Když se po roce 1860 s důvěrou v hruboskalskou lesní půdu a pod péčí lesníka Angera zvedaly z kořínků sazenice cizokrajných dřevin, mezi douglaskami a jedlemi jedna velice vzácná sazenice chyběla. Nemusela chybět - první pokusy s pěstováním tohoto stromečku začaly v Čechách ve stejné době, protože první semena byla z Ameriky dovezena v předchozím roce. Řeč je o králi všech stromů, o sekvojovci obrovském, stromu „mamutím“ nebo i „gigantickém“, zkráceně nazývaném sekvoj.

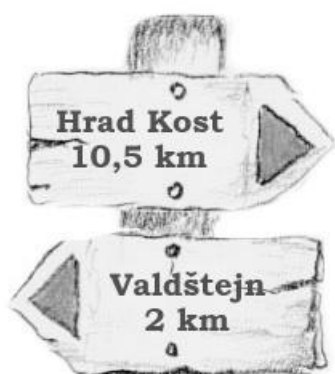
Kdo by neznal zkazky o mohutnosti a stáří sekvojí, rostoucích jen na horských svazích v Severní Americe, o kmenech, kterými projíždějí automobily, o výšce osmdesáti metrů, které králové stromů dosahují, o požárech, které je nutno zakládat k jejich rozmnožování? Sekvoje jsou nádherné úctyhodné stromy. V ČR se nacházejí jen v několika v zámeckých parcích. V původním americkém domově je průměrný věk sekvojí 400 až 1500 let, v českých parcích, vzhledem k prvnímu zasazení v roce 1859, jsou sekvoje relativně mladičké. Nejvíce známé sekvoje jsou na dvou místech, a to v zámeckém parku v Ratměřicích na Benešovsku a v Chabaních u Uherského Hradiště.

Kromě uvedených míst máme nyní dva stromky sekvojí i v Arboretu. Ve skrytu mezi stromy, poblíž odlehlé pěšiny, se těsně vedle sebe zvedají z kopřiv svíčkovité kmínky dvou sekvojovců obrovských, které doplnily zdejší sbírku vzácných amerických dřevin. Pokud se oběma stromkům podaří udržet na svažitém písčitém podloží a prodrat se korunami listnáčů nad sebou, budou za tisíc let ozdobou Hruboskalska. Budou zřejmě vrostlé do sebe, a směle přerostou i výšku Kapelníka - pokud ovšem Kapelník mezitím neodpochoduje po svém vratkém podloží do Smíchouzova rybníčka ...

◆ ◆ ◆ *„Tohle jsem viděl v Japonsku. Třeba v Tokiu tyhle keře rostou běžně.“ – výletník v Arboretu při pohledu na malé sekvoje.*

Dvě největší kalifornské sekvoje, nesou jména generálů z časů občanské války. „General Sherman“ je v parku Sequoia National Park, „General Grant“ vyrostl v Kings Canyon National Park. I hruboskalské sekvoje by měly mít pěkná jména po českých vojevůdcích. Podobně jako za dob Severu a Jihu, se i Hruboskalskem prohnala občanská válka - a z této války nám rovněž zůstali dva velitelé. Proč se nedržet tradice a sekvojovce v Arboretu po oněch velitelích nepojmenovat? Vzhledem k blízkosti Prachovny, pověsti spojené s husitským obléháním hradu, a s postavou geniálního vojevůdce Jana Žižky z Trocnova, by se ten menší mohl nazývat „Hejtman Žižka“, a ten větší, mírně prorezlý, „Hejtman Prokop“, protože Prokop Holý, který padl u Lipan, byl rovněž výjimečná velitelská osobnost. Sekvojovce obrovské, stromy královské, si zaslouží nést k nebi jména význačných českých hrdinů. Kromě toho Žižka se narodil téměř na rok přesně o pět set let dříve, než do Čech dorazila první sekvojová semena. To je vyzývavá náhoda ...

◆ ◆ ◆ *„Kouzelný penzion v nádherné přírodě, snídali jsme venku společně s několika srnkami. Pan domácí otvírá zahradní kiosek v 9hod., takže manžel mohl hned po snídaních na své oblíbené pívko.“ - z internetové recenze na Penzion Antik hájovna*

Od zámku jsme ušli celý kilometr, a cítíme se unaveni. Naštěstí je hned za Arboretem skvělý **Penzion Antik hájovna**, a můžeme se občerstvit u jeho stánku. Je to vlastně hojně navštěvovaný gril s domácí kuchyní. Stánek je vyhledávaný hlavně cyklisty a turisty, kteří si potrpí na trochu toho dobrého pivka a něčeho tučnějšího k zakousnutí. Tím se stánek v Hájovně odlišuje od ostatních stánků na naší trase. Tady i v okolí musíme dávat pozor na své pejsky, nejlépe je držet na vodítku, poblíž penzionu se pohybují ochočené srny.

Pod hájovnou vidíme loučku s kořenovou čističkou. Před mnoha lety to byla udržovaná **loučka ocúnová**. Potkat na sklonku léta louku posetou kvetoucími fialovými ocúny je krásný zážitek. V Českém ráji příliš ocúnových luk není. V Příhrazech u rybníka bývala taková loučka, možná i u Prachovských skal. Poslední ocún na téhle loučce pod Arboretem vykvetl v září před deseti lety. Od toho roku ocúny na loučce nerostou.

Jsme na rozcestí, „Zlatou stezku“ opouští modrá značka a míří po asfaltce do Údolíček, a dál na Vyskeř a ke hradu Kost. Za sloupkem se směrovkami je nenápadný a tmavý, ke skalnatému vršku se zvedající lesní dolík, zapadaný listím. Dobře si ten pohled zapamatujeme, budeme ho ještě potřebovat.

Červená značka nás vede do mírného kopečka. I když se to nezdá, je to náročný výstup pro dech městského člověka poněkud zdrcující. Ale před námi je „horský“ hřeben, a k němu nějaké to stoupání patří. Uprostřed výstupu na pravé straně k cestě trčí skalka, které jakoby kus chybělo. Je to takový pískovcový kout s kolmými stěnami. Podezřelá kolmost není od přírody, je to ve vší tichosti skrytý starý lom. Důkazem o existenci lomu nad Arboretem by měla být kamenická značka, kterou se určoval majitel nebo provozovatel. Jenomže na kolmých stěnách žádná značka není. Vzhledem k obvyklému solidnímu prove -

dení značek není pravděpodobné, že by se během let ztratila přirozeným odvětráváním skály.

Ale přece by se něco malého našlo - na jednom balvanu na okraji lomku jsou v rámečku vyryta písmena „LI.J“, na první pohled vypadají jako internetová adresa. Podobné rámečky, umístěné nízko nad cestou, jsou ve skalním městě na více skalkách, ale i na takových, které lomem být nemohou. V zeleném mechu, a mezi omšelými podpisy turistů a nápisem PRACHATICE, se objevuje značka, vyvedená do pískovce zkušenou rukou. Vypadá jako obrácená jednička. S velkou dávkou shovívavosti ji můžeme prohlásit za značku kamenickou, a tím hranatou skálu prohlásit lomem. Kdo ví – třeba pískovcové sloupy v plotě Arboreta pocházejí právě odtud.

◆ ◆ ◆ *Zvlněný povrch pískovce příliš hranaté skály má ještě jednu zvláštnost. Je to obrys vodou ohlazeného pískovce, vytvářející obrazec sedícího jelena. V koutě lomu je vidět jeho tělo a ležérně vystrčené kopýtko. Hlava je poněkud vymizelá. Kopýtko je jak živé, těžko uvěřit, že tenhle reliéf vytvořila jen voda a písek, že si některý kameník při budování silničky k Valdštejnu neodskočil do lomu zasochařit.*

Silnici „kočárovou“ z Hrubé Skály na Valdštejn, kudy právě putujeme, nechal postavit v roce 1840 Alois Lexa z Aehrenthalu, a to v souvislosti se stavebními úpravami na Valdštejně. Unikátní částí silnice je elegantní oblouk zatáčky, proražený do vrcholu „horského“ hřebene. Kameníci dorovnali stěny proražené skály do hladka. Stopy mnoha tisíců vrypů jsou zřetelně vidět, a jen lenocha při tom pohledu nerozbolí ruce. Stěnu zatáčky i nízké okraje cesty zdobí zachovalé cestářské křížky, mezi nimi je na stěnce směrem k východu vyryto něco jako symbol hvězdy. Nízký levý okraj cesty (jezdilo se vlevo) je vytvarován jako kamenné svodidlo.

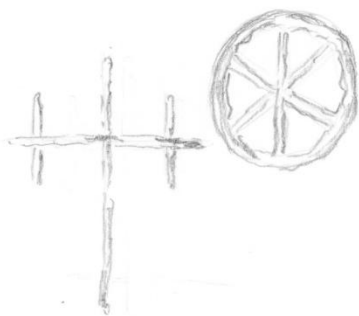
Zatáčka zahloubená do skály vypadá tak samozřejmě, že si jí návštěvníci ani nevšimnou. Je zvláštní, že povrch silnice zůstal po stosedmdesáti letech rovný a hladký. Odolal povozům, vodě, sněhu a ledu,

automobilům, tisícům kroků v dřívě turistické nyní trekové obuvi, bicyklům, kopytům koní, i moderním čtyřkolkám.

Pokud nám zatačka vysekaná do skály bude připadat známá, je to zase díky princovi Bajajovi. Právě tady přepadla loupeživá cháska projíždějící povoz, princ seskočil s horní staré cesty a do bitky zasáhl.

Nahoře nad silnicí je dobře vidět ve vrcholové skále další protesaná zatačka. Je to zatačka prastaré cesty, která vedla od hájovny temným dolíkem (vzpomeneme si na něj) na vrchol hřebene. V levé stěně zatačky se nachází vzácná rytina. Jsou to dvě „brzdná kola“ staříčké dopravní značky z 18. století. Obě kola jsou doprovázena symbolem brzdy, což k této dopravní značce patřilo. „Brzdná kola“ bývala častým jevem na cestách a silnicích s prudkým klesáním, a to především tam, kde jezdila pošta. Většinou je nesly pískovcové sloupy, tzv. „brzdové kameny“, umístěné na levé straně cesty, protože dřívě se vlevo jezdilo.

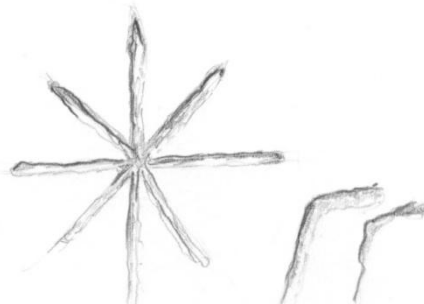
Sedláček, který se žebříňákem a koníkem sjížděl dolů do Bukoviny, byl těmito dopravními značkami varován před přílišným klesáním do temného dolíku. Pokud by při druhém „brzdném kole“ nebyl symbol brzdy, ale křesťanský kříž, dostal by obrazec svérázný význam.

První „brzdné kolo“ by požadovalo, aby sedláček rázně uchopil brzdu, druhé kolo s křížem by hlásalo: „Brzdi nebo zemři!“, což je na své století docela vtipná hláška.

◆ ◆ ◆ *Skalní rytiny se umějí zlomyslně skrývat před očima návštěvníků. Například uvedená „brzdná kola“ na Bukovině – jednou v temném dolíku si školní výlet uspořádal závody v běhu do vrchu. Start byl u Hájovny, cíl byl nahore, právě v zatáčce prastaré cesty. Pan učitel si „brzdných kol“ nevšiml a snaživě je přestříkal neonově žlutě zářící barvou, aby studentíci věděli, kde je cíl. Naštěstí hruboskalský pískovec si poradí se vším, stačila jedna dlouhá dešťová zima, a žlutý neon z „brzdného kola“ zmizel.*

„Brzdná kola“ na horní prastaré cestě nejsou sama. Další je v nové protesané zatáčce, pěkně před klesáním, nízko u země, aby je zahlédl kočí sledující cestu, a vlevo, jak se na „brzdné kolo“ sluší. Tentokrát je rytina dosti odbyta, bez kola spojujícího žebřiny. Je to už zmíněný symbol hvězdy. Někdo by ji považoval za Jitřenku (shodou okolností ukazuje k východu), ale máme tu „povinné vybavení“, symbol zdvojené brzdy (brzdit dvojnásobnou silou?), takže omyl je vyloučen.

Jakmile se po naší silnici dostaneme na vrchol „horského“ hřebene, máme po pravé straně skalní město jak na dlani, a po levé straně romantickou divočinu uzavírajících se roklí Údolíček, plných skal a balvanů, hlubokých lesních soutěsek, temných stínů, a klikatých mufloňích stezek. Toto území se původně nazývalo Latinsko, a táhne se po celé levé straně stezky až k plošině, na níž stávala obec vesnice Radeč.

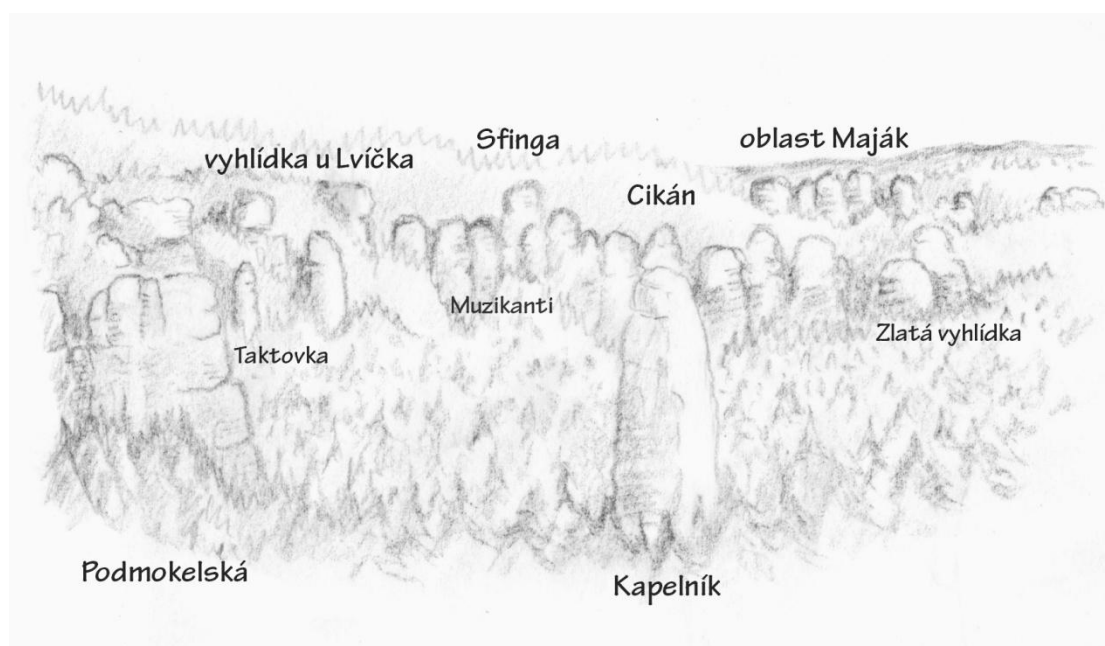
◆ ◆ ◆ *„Většina návštěvníků Českého ráje zamíří do Prachovských skal a další nádherná zákoutí jim zůstanou skryta. Mezi taková místa patří Hruboskalsko, které podle mé „maličkosti“ Prachovské skály hravě schová do „kapsy“ – opsáno z blogu jednoho výletníka*

Z krásného výletu který splnil všechna očekávání a ve sklonku druhého dne kdy opouštím tyto krásné kouty Českého ráje vzpomínám a posílám tichou vzpomínku Milada Kučerová (pozdrav z pohlednice, rok 1946)

Už v prvních průvodcích pro hosty sedmihorských lázní jsou zmínky o spící kapele a Velkém kapelníkovi. Ale tehdy byla spíše obdivována vyhlídka na celé skalní město, to je pohled z vyhlídky U Lvíčka. Václav Durych ve svém cestopise z r. 1886 o spící kapele píše:

„Nedaleko vesnice Bukoviny objeví se nám překvapení, daleko větší dosavadních. Zde totiž v obrovské kotlině, kol do kola vysokostrmými skalami ovroubené, vypíná se vprostřed mohutná skalní věž, jak ohromný židovský pomník. Vystupuje ze středu lesní kotliny do závratné výše, jako ten kapelník v prostřed své družiny a ty skály kolem jakby jen čekaly na její kývnutí a spustily tureckou.“

Kapelník si nejvíce pozornosti zaslouží, o tom se nedá pochybovat. Je osamocený a impozantní. Ve spárách tu hnízdily kavky. Poprvé byl horolezecky zdolán německými horolezci v roce 1920. Tehdy byla skalní věž nazvána „Medovou“ prý proto, že na vrcholu se našlo hnízdo divokých včel.

☉ *Prležitost pro fotografování* - vypadá to, že snímat obraz z téhle vyhlídky je jednoduchá věc. Ale kdepak. Skalní město se táhne po východní straně Horského hřebenu, to znamená, že si rovnou musíme odpustit „zlatou hodinku“, to je čas, kdy slunce zapadá, a světlo maluje nádherné barvy. Tady to neplatí. Skalní masívy nevyjdou ze stínu, nad nimi rozjásaně svítí obloha, horší to snad být nemůže. K tomu všemu jde uhlopříčka snímku z levého horního okraje doprava dolů. Alespoň, že Kapelník se nehne ze zlatého řezu, je tam už skoro otravný. Co s tím? Nezabírat oblohu. Zaměřit se víc na Maják. Zkoušet, co se dá, ale hlavně z vyhlídky nespadnout. Trochu si pohrát s obráceným obrazem. A když nepomůže nic „trikového“, stačí požádat nějakou hezkou turistku, aby se postavila k zábradlí. A je to.

Nemusíme litovat, že na vyhlídce na Kapelu se k nám Kapelník točil bokem. Na dalších vyhlídkách menšího významu uvidíme tuhle vysokou skalní věž zepředu. A přejdeme si po Horském hřebenu k dalšímu velkému rozhledu, kterým je vyhlídka U Lvíčka.

Vyhlídka **U Lvíčka** je na dojmy z působivého pohledu na mohutné pískovcové věže a masívy nejbohatší, nádherně panoramatická, a poněkud připomíná starou váhu. Do široka rozložený pohled na Kozákov a kopcovitý obzor (vzadu při vhodné viditelnosti a sněhové pokrývce vykukují Krkonoše) jako misky na starých vahách uzavírají zarostlé masívy Čertovy ruky na levé straně a Cikána po straně pravé. Uprostřed, jako jazýček vah, dominuje seskupení věží kolem Sfingy. Vrchol Cikána tvoří pohádkový svět tak uzavřený a nedostupný, že není možné si při pohledu na něj nevzpomenout na Doyleův „Ztracený svět“. Cikán je ostrov sám pro sebe, nezávislý na okolí. Jen ten malý dinosaurek chybí.

Na vyhlídce je podrobný reliéf s názvy věží. Můžeme si prohlédnout jednu po druhé, a třeba najít podobu Sluneční věže, kde je v jeskyni do pískovce vtesaný reliéf s tváří Josky Smitka. Zhotovil ho sochař Valerián Karoušek (jeskyně je dostupná jen horolezecky).

♦ ♦ ♦ Na vyhlídce U Lvička je trochu stranou plošina s otisky brzd-
ných drah - dříve tu bývalo cyklistickým zvykem dojet na okraj propasti „na do-
raz“. Tady měly brzdy trubkového oře před zraky vyděšených pěších turistů
předvést, co pro ně znamená povel „Zastavit!“. Bohužel zlomyslná setrvačnost
může tělnatějšího cyklistu přehodit přes řídítka do hlubiny. U Lvička skutečně
došlo k vážnému úrazu cyklisty, který se zřítíl z vyhlídky do nepřístupného teré-
nu.

Na začátku 19. století byly v přírodních anglických a romantických
parcích velice módní tzv. „gloriety“, to je drobné vyhlídkové zděné
nebo dřevěné altánky se sloupky. Stávaly na vyvýšených místech,
vedly k nim schůdky, a sloužily jako místa k obdivu krásných rozhle-
dů nebo jako útočiště pro výletníky k posezení a odpočinku. Jelikož
hruboskalské skalní město za časů Aehrenthalů plnilo úlohu přírodní-
ho anglického parku, gloriet v něm nemohl chybět. Podle prvních vy-
daných průvodců pro návštěvníky sedmihorských lázní takový gloriet
skutečně na jedné vyhlídce stával, mohlo to být už před rokem 1860,
ale jeho podoba se nezachovala. Všechno nasvědčuje tomu, že gloriet
stával na vyhlídce U Lvička. Nejspíš s ním souvisí zvláštní skalka, je-
jíž uměle zplacatělý vrchol se přímo nabízí jako základy pro takový
malý kruhový dřevěný altánek. A pokud si odmyslíme okolní stromy,
musel být z tohoto nejvíce vyvýšeného vyhlídkového místa krásný
rozhled nejen na střed skalního města, ale do celého kraje od Tábora
po Ještěd. O rozhledu z vyhlídky v glorietu píše J. Z. Pryl ve svém
průvodci po Českém ráji v roce 1891:

*„Nejrozmanitější podoby ohromných skalin hledí tu v němém žasu
na sebe stojíce či ležíce jedna druhé v cestě, jakoby zlostně tázaly se
vespol, která které má ustoupiti. Zdá se, že smotány jsou dohromady
tak, že není možno jimi proniknouti, a přece pozorujeme brzy, že vinou
se útroby jich důmyslně stezky na vše strany. Hustý les ustupuje
leckde útesům holým, přes něž hrčící potůčky křišťálové cestu si razí
v zelené rokliny. Ohromné balvany, tak podobné nepřekonatelným
hradbám, věží se tu na sebe jako by s nebe byly spadly, kdežto onde*

zase obelisk osamocený na tak úzkém spočívá podstavci, že zdá se nám nejslabší že zavanutí větru smete obra toho s rachotem ve hlubinu, Jinde zříme strmá skaliska tak hladká jako led, že žádný tvor živoucí kromě opeřence na jich téměř by se nedostal, kdešto tamo zase jako otevřené tlamy divých šelem zející dutiny skalní a jeskyně, jež lesním duchům a skřítkům za vhodné by sloužiti mohly obyty, zaměstnávají oko i obrazotvornost naší.“

V rozsedlince na pěšině k vyhlídce býval sestup na tzv. Pašeráckou stezku. Od prvních tištěných výletnických rad pro hosty sedmihorské až po turistické průvodce z dvacátých let jsou v popisech skalního města zmínky o Pašerácké cestě vsunuty tak nenápadně, až je to nápadné. Autoři průvodců oznamují milým turistickým nadšencům, že tam v roklič Pašerácká stezka je, a měli by o ní vědět, ale vzápětí upozorňují, jak je stezka neschůdná a pro výletníky nepoužitelná. Hlavně po ní nesestupujte, varuje jeden jak druhý. Kőrbrűv hruboskal-ský ilustrovaný průvodce z roku 1909 popisuje Pašeráckou stezku zcela jasně včetně stínu nebezpečí, které čeká na troufalého výletníka:

„Z ostrohu toho (vyhlídka u Lvička, pozn.) vine se úžlabinou a mladým smrčím krkolonná cesta roklič až do samého lůna skalního města, není ji však pro její nebezpečnost radno voliti a jest zakázána. Též musíme varovati před chatrnými a nedostatečnými zábradlími, většinou ze spuchřelého dřeva, jež postavena jsou nad některými roklemi. Do jedné z těchto roklič spadl známý dr. Engl a zlomil nohu.“

Stezka vedla od vyhlídky U Lvička vpravo do roklič u Svěhlavičky, kroutila se stupňovitě dolů jako nějaký tatranský chodník a skončila u průchodu mezi věžemi, dříve zvaného „Liščí díra“, dnes bezjmenného. Pašerácká stezka sloužila jako jediná a důležitá spojnice napříč skalním městem, a tudíž jako rychlostní pěšina pro toho, kdo pospíchal z Valdštejna nebo od Radeče na dráhu, a na nějakém tom klopýtnutí mu nezáleželo.

☉ *příležitost pro fotografování* – skalní útvary včetně stylové Sfin-gy jsou výbornými modelkami. Samozřejmě potřebují dobré světlo, ale o stínící hradbě hlavního hřebenu, jako u vyhlídky na Kapelu, se tady nedá mluvit. Při fotografování Sfin-gy si jistě uvědomíme, že tady možná neplatí propagované boční světlo, které předměty udělá plastický-mi. Tvárné pískovcové hruboskalské věže vymodeloval především déšť, a ten padá odshora dolů. Proto jakkoli je polední slunce fotografie za-vrhované pro svou schopnost zobrazit fotografovanou krajinu co nej-víc plochou a bez dramatických stínů, tady je to naopak – polední slunce osvětluje vrcholy tím směrem, kterým je ohladil déšť. Řada fo-tografů Hruboskalska má ve svém portfoliu vynikající snímky s názvem „V poledním slunci“... Polední světlo na vyhlídce U Lvička za zkoušku určitě stojí!

Když tedy půjdeme z vyhlídky po nově přeložené červeně značené pěšince zpátky na „skalsko-valdštýnskou“ silnici, plni dojmů z krásné scenerie skalního města, užijeme si jako bonusu nově odhaleného po-hledu na pískovcovou věžičku **Stojan**, která dříve bývala poněkud stranou zájmu návštěvníků. Je to věžička zarostlá, pomenší, nevý-razná, schovaná za terénním valem, ale pokud by někdo hledal skalní útvar, jež by si zasloužil přívlastek „magický“, byla by to právě ona.

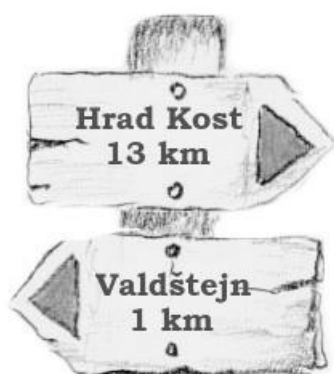
Už jenom původ věžičky je podivný, podobný jako třeba u vyhlíd-kové skály Hlavatice. Skála tvoří jakési další „patro“ postavené na vr-cholu skalního masívu. Kopeček pískovcové „šlehačky“, který zdobí planinu mezi hlubokými úzkými roklemi. Jen ty druhohory vědí, co v tom vlastně vězí...

Jako každá hruboskalská skalní věž byl Stojan zdoláván horolezec-ky. Jeho vrchol byl navštěvován už dřív, než byl v roce 1944 zazna-menán první evidovaný výstup. Ovšem nejdříve to bylo lehkou, „turis-tickou“ cestou. On si Stojan na nějaké náročné stěny nepotrpí. První evidovaný výstup měl obtížnost III, a provedli ho Z.Gräf, V.Karoušek a L.Jisl. Více obtížná cesta se na Stojan vymyslet nedá.

Stojan je zvláštní nadvakrát. Nejsou na něm rytiny návštěvníků, alespoň ne v takovém množství, v jakém by se měly najít u skály poblíž hojně používané stezky. Je to asi tím, že povrch Stojanu je mimořádně solivý, a případné rýpance shazuje rychleji, než se stačí v pískovci zabydlet. Za druhé má Stojan skalní bránu. Není to brána ledažaká, je to průchod, který na jednu stranu zvědavce přitahuje, na druhou stranu ho děsí. Kdo se ke Stojanu přiblíží, pocítí neodůvodněné napětí nebo nejistotu ... Na rozdíl od jiných bran, kterými je možno bezstarostně probíhat, tady je třeba dát si pozor, protože těsně za průchodem zeje hluboká propast. Kromě toho tím, že rozměr brány je člověku „tak akorát“, vznikají nepříjemné pocity ze vnímané tíhy skalní hmoty a bezmocné uzavřenosti.

Takové skalní útvary, jakým je Stojan, byly za časů Keltů oblíbené jako průchody do „jiného světa“. Do cizího paralelního prostoru, jiného rozměru a kdoví jakých končin vesmíru nebo fyzikálních vzorců. Jednou probíhal Stojanem malý hošík. Tatínek ho vysílal z jedné strany, maminka ho povzbuzovala z druhé strany za hlubokou roklinkou, z dnešní červené značky. Znenadání maminka zděšeně vykřikla a počala zmateně pobíhat po okraji srázu za pozornosti ostatních turistů - hošík v bráně zmizel! Po několika vteřinách se děčko šťastně objevilo. Vyděšená maminka se hroutila, zatímco tatínek nechápal o co jde. On hošíka projít branou viděl, ale maminka a turisté na červené nikoli. Vysvětlení je prosté - brána Stojanu je poněkud lomena, malá postava dítěte se za hranou pískovcové stěny na pár vteřin skryla, a hošík zmizel matce z očí. Nebo se na okamžik přenesl do „jiného“ světa?

Kdo vstoupí do brány, odpojí se od života „na povrchu“, je uzavřen hmotou skály, ocitne se v kruhu, vytvořeném samotnou Zemí. Za ním zůstane minulost, před ním budoucnost. Už nic nebude tak jako dřív, stane se tím „kdo prošel branou“, a brána vytvoří hranici mezi časem, který byl dřív a co přijde. V dětské říkance se praví: „Prašná brána otevřena, kdo do ní vejde, hlava mu sejde ...“ Brána ve Stojanu se taky pěkně drolí, sype a práší ... takže, pro všechny případy, až půjdete

kolem, nechte Stojan na pokoji. Z červené značky si ho prohlédněte, a hlavně nezkoušejte branou projít. Co kdyby měli staří Keltové pravdu?

Pár kroků od Stojanu, a blížíme se k rozcestníku. Zelená značka „Pekařovy stezky“ odtud míří závěrem Hadího údolí (dříve Lovčího dolu) na Radeč, kde je kaplička a půvabné lesní zátíší, a potom dál do Čertoryj a na Kost. Cesta, která tu odbočuje (v létě tu kvetou náprstníky) a rovně míří po náhorní plošině do oblasti Údolíček, rozděluje dvě údolí, Hadí a Dešťové. Do Hadího vede zelená značka, do divoce skalnatého údolí Dešťového se dá sejít jen instinktivně, žádná pěšinka z Horského hřebenu do něj nevede.

Jen pár kroků od informační tabule „Rozcestí na Radeč“ se nachází nenápadné seskupení kamenů. Jsou to dva proti sobě seříznuté patníky na samé hraně cesty, a mezi nimi je do země vnořený čtvercový patníček s křížkem. Tady je zvláštní místo - **seskupení patníků** vyznačuje hranice dvou katastrálních území - Turnova a Karlovic. Minete křížek na patníčku - jste v Turnově. Vráťte se zpátky - jste v Karlovicích. Aby toho nebylo málo, souběžně s cestou vedou katastrální hranice Kacanov, takže v tomto místě je vlastně trojmezí. Přejdete na druhou stranu silnice - jste v Kacanovech, přejdete zpátky a jste v Turnově nebo v Karlovicích, podle toho. S tímhle se dá vyřádit docela dlouho. Dole pod silnicí je hluboké údolí Čertovy ruky, kterým katastrální hranice prochází. Z toho vyplývá, že Janova vyhlídka vlevo nad údolím je turnovskou hraniční výspou.

Před námi je mírné stoupání, kterým se dostaneme do Jižního sedla, a nacházíme tu místo, podezřelé z působení podivných sil. Není divu, když Čertova ruka je poblíž. Skalka přičestní, svah nevábny, písek a listí. Přesto je na tomto místě obvyklá zastávka výletníků na tahu z Hrubé Skály k Valdštejnu. Místu dominuje zajímavý strom - statný

buk, u země rozrostlý do pěti kmenů. Vypadá jako drápatá ruka vytrčená zpod skalky a sápadající se po nešťastných výletnících. Volně připomíná „Děblovy vidle“, strom z filmu Honba za diamantem. Je to buk krásný, pozornost přitahující, a patří do přehlídky nejhezčích hruboskalských stromů.

Skoro každé dítě, které sem dorazí, začne pobíhat kolem toho stromu, schovávat se pod jeho ochranu a drápat se do svahu, jakoby tady působila nějaká magie dlouhých cest. Rozum říká, že tady se cesta začíná zvedat do kopce, a tahle skutečnost nutí rodiče se před výstupem vydýchat, zatímco děcka odpočinek nepotřebují. Přesto musíme trvat na tom, že nijak zvláštní skalka, cesta pod ní, a „vidlovitý“ buk tvoří prostor působení nepříjemných sil.

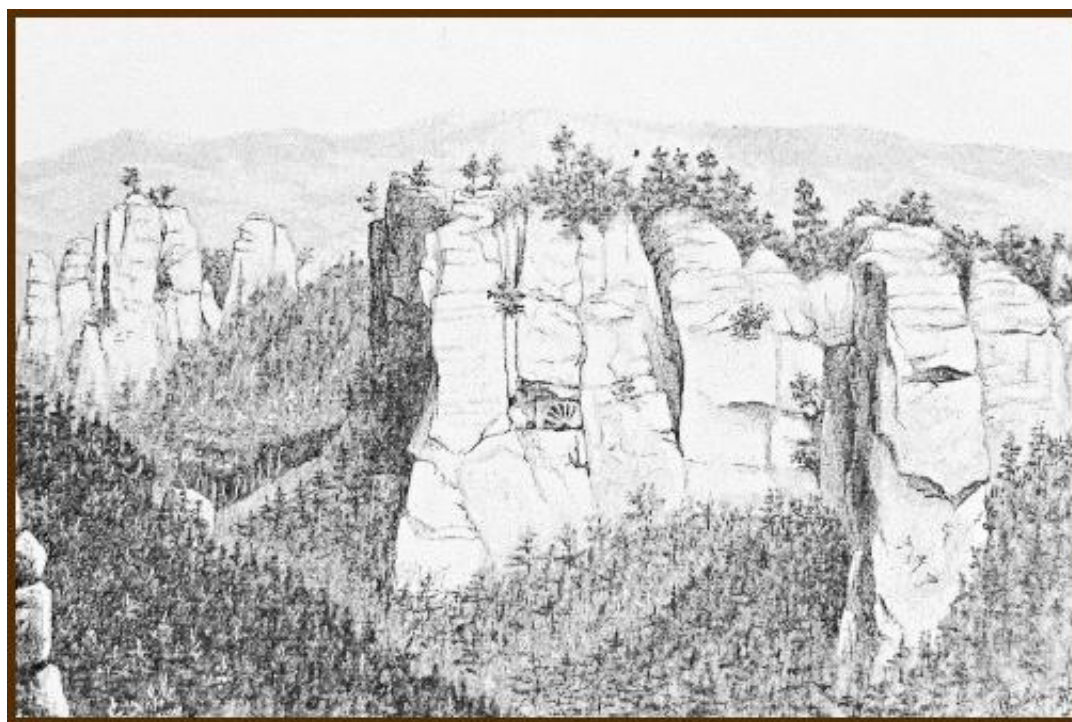
V karlovecké kronice se můžeme dočíst, že když se na jaře roku 1840 budovala „skalsko-valdštyňská“ silnice u Čertovy ruky, stalo se neštěstí. Dvě šestnáctileté děti, vyvážející hlínu, tady zavalil podkop. Takové úrazy se na stavbách stávaly, a stávají dodnes, ale tady to bylo jiné. Na stavbě pracovala ještě jedna starší dívka. Pracovala tam i druhý den, ale odpoledne šla do Turnova a koupila smrtící prostředek. Když přišla domů, otráвила se, zatímco její sestra pracovala na zahrádce. Příběh, který dojmeme, ale vyvolá otázky, jak spolu obě tragédie souvisely. Byla v tom láska, nebo žárlivá pomsta? Podivné je, že dívčina sebevražda byla provedena s rozmyslem, a jakoby s nadějí, že jí bude zabráněno. Ale chybí nám tu jedno - začneme se rozhlížet, kde je nějaký pomníček, nějaká stopa po pomníčku. Víme přece, že pozůstali potřebují označit místa, kde se rodině stala taková tragédie. Ani v průvodcích, dělicích od neštěstí třeba jen dvacet let se nezmiňují o tom, že by někde na silnici poblíž Čertovy ruky nějaký pomníček, obrázek, nebo označený patník byl.

Bylo to proto, že zával byl zaviněný, a vrchnost si nepřála případ rozmazávat? V každém případě jsou skalka a vršek u „vidlovitého“ buku poznamenány touto dávno zapomenutou tragédií.

Kráčí-li běžný výletník od zámku Hrubá Skála směrem ke hradu Valdštejn, udělá zastávky na známých vyhlídkách, na Kapelu a U Lvíčka, a za vyhlídkami se dá do zdlouhavého a nudného stoupání napříč vrstevnicemi vrchu Cestník. Už je nasycen všudypřítomným pískovcem, takže si ani nevšimne nezvykle tvarovaného podlouhlého skalního útvaru nad propastí u Čertovy ruky. A přece je to zajímavost, vytvořená přírodou a dotvarovaná rukama kameníků. **Zapomenutá vyhlídka**, zarostlá do romantického skalního údolí ...

Jistou odpověď, že se skutečně jedná o zapomenutou vyhlídku do čertorukového údolí, je možné najít v Durychově cestopisných obrazech „Z Českého ráje“ z roku 1886. O cestě z vrcholu kopce Cestníku ke Hrubé Skále se tu praví:

„Jdeme dále a netrvá to ani deset minut již prohlédají na nás z lesnatého úvalu, děsně krásné skupiny skal, z nichž jedna má název „Čertova ruka“. Skála ta, která vyniká v divoké té rokli, na pravé straně, má na sobě podobu červené ruky, o šesti prstech a několik červených skvrn... Od zajímavé této partie kráčíme dále silnicí – „

Obrázek A .Nejedlého, zachycující pohled ze Zapomenuté vyhlídky

Ve stěnce Zapomenuté vyhlídky je už málo patrná rytina ženského jména ALICE. Podle tvaru písmen se dá soudit, že nápis pochází z dob, kdy Aehrenthalové silnici z Hrubé Skály na Valdštejn stavěli, to je po roce 1840. Velikost písmen a umístění rytiny svádějí k myšlence, že se jedná o název vyhlídky. Máme Eliščinu vyhlídku, Mariánskou vyhlídku, můžeme mít i Alicinu vyhlídku. V okolí rytiny si vyhledáme dva nebo tři už neznatelné rámečky, jeden dokonce s křížkem na stříšce. Takové „kostelíky“ vysekávali do skal řemeslníci pro požehnání práci, ale tady jsou uvnitř „kostelíka“ zbytky jmen. Možná, že rámečky na Zapomenuté vyhlídce jsou ony postrádané pomníčky po dětech z neštěstí u Čertovy ruky...

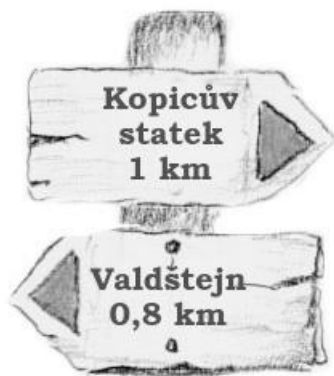
U Zapomenuté vyhlídky máme před sebou svah vrchu Cestníku. Vpravo leží hluboké údolí pod Čertovou rukou, vlevo je temná propast Dešťového údolí, a kolem cesty pěkně do rovna otesané skalky. V jedné z nich je vidět cestářský křížek.

Za ty dva kilometry od zámku Hrubá Skála jsme si zvykli, že okraje cesty jsou úpravné, balvany a skalky zarovnané. Najednou je pečlivost kameníků pryč - cesta je nedbale proražena lesem s hliněnými okraji jako buldozerem, a vypadá to, jakoby v tomto úseku na úpravnosti nezáleželo nebo na stavbu došly peníze. Druhá možnost neplatí, silnice se stavěla najednou z obou stran, od Valdštejna i od Hrubé Skály. Vysvětlení je snad v tom, že tento úsek byl opravdu buldozerem probouráván v pozdějších časech.

V září jedeme domů a strašně se nám nechce jen pomyslet na ten návrat. Je tady tak nádherně, i to počasí přeje!

(pozdrav na pohlednici, r. 1928)

Dostáváme se do **Jižního sedla**, kde je odbočka modré značky ke Kopicovu statku a do Kacanov. Ještě pár kroků příjemným hruboskalským borovým lesem, plným kapradí, borůvčí a prašivek, a stojíme na nejvyšším vrcholu Hruboskalska - je to kopec **Cestník**, výška 420 m. To je asi jen o deset až dvacet metrů méně, než má přírodní útvar Trosky bez věží. Cestník je divné jméno, ale stačí si uvědomit, že v tomto místě byla a je křižovatka důležitých místních spojnic - od Kacanov, od Hrubé Skály, od Mašova a Pelešan. Původní jméno se nabízí až okatě, zřejmě se jedná o Rozcestník, a to "roz" na mapách plynutím času někam zapadlo.

♦ ♦ ♦ *Co je na Cestníku nejvýznamnější, to je odbočka modré turistické značky ke Kopicovu statku a jeho galerii skalních plastik. Skvělá procházka po hřebenu mezi Deštivým údolím a Jezírky, krásná příroda, skály, lesy, a pokud si to zamíříme až do Kacanov, v sezóně čeká skvělý stánek s občerstvením u hotelu Králíček, a potom i u koupaliště. Na červenou se můžeme vrátit po žluté přes Jezírka nebo Deštovým údolím.*

Na vrcholu Cestníku je informační tabule o lesích, a to je příhodné, protože tady máme nad hlavou borovici rostlou do kříže, na jejíž odkloněné větvi je **čarověník**. Co je čarověník? Rostlina unikátní, neopakovatelná, záhadná a veskrze magická. Čarověník je „fascinující kouzlo přírody“. Je to kulovitý chomáč hustých znetvořených větvíček vyrůstajících z jednoho místa větve na jehličnanech i listnácích. ČR má ze všech evropských států nejvíce sběračů a pěstitelů těchto znetvoření (ze stromů se odebírají větvíčky na roubování).

Podle vědeckého výkladu spouštějí tyto růstové anomálie houby, viry nebo genetické mutace. Nevědecky jsou čarověníky neboli „ča -

rovné věnce“ obestřeny mnoha mýty. Podle nich jsou to následky čarodějnických rejů, reakce stromu na úder blesku nebo vstupy do jiných světů. Čarověníky jsou především obestřeny závojem magie. Co je na čarověníku opravdu neobvyklé, je zachování charakteru znetvořeniny při roubování. Větvička této magické rostliny si už na mateřský strom nevzpomene a dál roste jako čarověník.

Naroubované čarověníky vypadají jako zakrslé husté stromky podobné bonsajím. Pro svou miniaturní velikost se často používají do skalek a květináčů.

Na Hruboskalsku roste v lesích čarověníků povícero, ale nejkrásnější a k obdivování dostupný při turistické značce je právě ten na osamoceném borovici na vrchu Cestníku. Vrchol kopce Cestníku byl vykácen (už podruhé), ale borovice s čarověníkem naštěstí zůstala zachována. Hruboskalská borovice vyrostla do tvaru ozdobného kříže, který se snaží odsunout čarověník co nejdál. Větev s čarověníkem je holá a nepřirozeně dlouhá. Při pohledu na takový odpor vůči shluku větviček nevíme, čemu věřit. Houbám nebo magii? Borovice na Cestníku víc záhadnější být nemůže.

Rostlinné plísni na větvích se také říká sněť. Úryvky z básní 19. stol. nás překvapí dalšími vlastnostmi čarověníků:

Kde na větvi jaká sněť
obalena noční rosou
a kde jaký vonný květ
v každém jedna lepá víla...

Už víme, kde bydlí lesní víly, a kudy přicházejí na pozemský svět.

Anděl jasný s nebe letí,
usedá na jehličnaté sněti

Kdepak nám odpočívají unavení poletující andělé? Na čarověnicích! Ale pokud se budeme shánět po historii místa, kde se čarověníky vyskytují, s úžasem zjistíme, že je najdeme jen tam, kde se prováděly

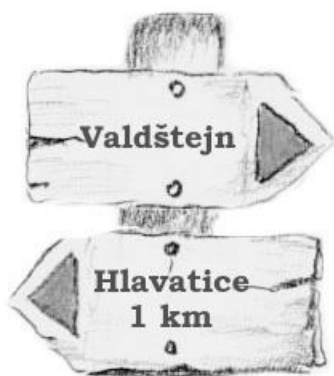
kultovní rituály, na místech pohansky posvátných, čarodějných, magických a podobě. To si budeme opakovat na naší další cestě po červené k Valdštejnu, protože nyní vcházíme do „Dlouhého háje“. Takový prastarý název míval lesnatý a skalnatý prostor kolem cesty mezi Cestníkem a Valdštejnem. Dnes se tento prostor nenazývá nijak.

♦ ♦ ♦ V knize B. Jelínka z roku 1893, „Památky slovanského pravěku v místních názvech“ se dočteme o téměř pravidle ohledně hájů. Pokud je v místním názvu nějaký háj, je možné předpokládat, že se jednalo o háj posvátný, v němž byly konány pohanské obřady. V Památkách se praví: „Kromě toho nacházíme název ten buď v lesních ještě nebo již jen na polních polohách a výšinách. Místa ta jsou pustá; kdekoli však na nich kopáno bylo, uhodilo se na popel, střepy, kosti a vůbec na památky nějakého výkonu lidského. Svatyň takových vyšetřeno bylo doposud málo; možná, že se jich však více shledá, když se po nich pátrati bude.“

Z Cestníku scházíme mírným kopečkem dolů. V tomto místě byla cesta vysypána štěrkem z melafyrového kamenolomu, a zvláště holčičky uvítají možnost najít lesklý úlomek achátku nebo jaspisu, především po prudkých deštích. Jsme u rozcestí, kde se modrá značka odpojuje vpravo, klesá pěšinou k Janově vyhlídce. Na stromě tu bývala skříňka s prý neumělou soškou sv. Jana Nepomuckého.

Na odbočce modré značky vede naproti přes cestu pěšinka na skalní ostroh nad údolím Jezírek. Je to odbočka k místu zvaném **Kavčiny**, kde jsou skalní bloky se záseky a zbytky místností zaniklého hrádku. Podezřelé jsou odlomené skalní bloky, vzpomeneme na podobně odlámanou Kočičí hlavu v Předním Skaláku, a pomyslíme si, že i tady byl malý lom pískovových kvádrů pro Valdštejn. Pokud zbytky hrádku Kavčiny mineme bez povšimnutí, nic se nestane. Potom ještě jdeme kolem semenné plantáže douglasky tisolisté, a jsme na Valdštejně.

„Kde to jsme? To už jsme na Kosti?“ - radostný výkřik dálkové cykloturistky po příjezdu k hradu Valdštejnu.

Máme za sebou tři kilometry putování od Hrubé Skály, a ošlehání větrem „Horského hřebene“ a otužení přízní i nepřízní počasí nebo opálení sluncem jsme stanuli na prostranství před Valdštejnem. Podobně jako u zámku, i tady je prostranství před hradem parkovištěm, rušnou občerstvovací stanicí a centrálním střediskem oblasti Předního Skaláku. Navštívíme hospůdku, koupíme si pohlednice vynikajícího fotografa Jiřího Schneidera (dokud jsou ještě k dostání), a odneseme si kávu na mohutné stoly ze starých kmenů.

Sem přicházivaly o svátku sv. Jana Nepomuckého do kostela davy poutníků, a podle toho, jak život na prostranství popsal Václav Durych v roce 1886, hodně se toho za více než století změnilo:

„Na lučině té se o sv. Janě Nepomuckém hemží lidstva jak mravenců. Rozbijí zde své stany nejen perníkáři, cukráři, tkalounkáři, obrázkáři, ale i hostinští z Turnova mají zde své polní hospody, plátěné to stany, májemi a chvojí ozdobené. Vedle nich jest zde celá legie viřtlářů, uzenářů a preclíkářů, kdežto opodál různí komedianti a kramáři spekuluji na dětské choutky.

Valdštýnská pouť jeví se býti rok od roku národnější býti slavností a také o valdštýnské pouti mizí z věčně zadumané této samoty veškerá melancholie nadobro, neboť nejen louka, ale i obě nádvoří, kaple, hrad, a restaurace - všude hlava na hlavě, všude hudba, jásos a smích, tak že v týž den podobá se Valdštýn obrovskému včelníku.“

Po kamenném mostě, ozdobeném sochami českých světců a patronů země v nadživotní velikosti, jdeme k vysoké bráně do předhradí. Most nám připomene chmurnou scénu z filmu o princí Bajajovi, pod

jeho oblouky projíždí smuteční kočár s princeznou na návštěvu k nenasytnému drakovi. Na mostě se zdržíme a věnujeme se barokním sochám. Pocházejí z dílny kosmonoského Jelínka, stejně jako sv. Florián a sv. Vavřinec na mostě před zámkem. Sochy byly na most postupně dosazovány od roku 1724. V tom čase Marie Markéta z Valdštejna buřdovala na zbytcích starého hradu poutní místo, a musíme uznat, že úspěšně. Lesní svatyně zasazená do barokní krajiny působí tiše a rozzářeně svou stavbou i duchovním posláním.

Sochy na mostě vypadají omšele, jedná se o věrné kopie v příznivějším prostředí uložených originálů. Zhotovil je hruboskalský sochař Jiří Novák. Návštěvníci vlastně mají možnost potěšit se díly dvou umělců najednou.

sv. Ludmila - její socha je na mostě k Valdštejnu jako první vlevo. Kněžna, pocházející z rodu knížat sídlících na místě dnešního Mělníka a babička sv. Václava, zde stojí ve skvostném oděvu, podobném tomu, jaký má na Václavském náměstí v Praze. Za povšimnutí stojí bohatá výšivka jejího roucha. Světiče pohybem ruky zdůrazňuje šál, jímž byla v noci 15.září na svém hradisku Tetíně zardoušena. Možná to bylo na popud její snachy, kněžny Drahomíry, možná se proti Ludmile spikli pohanští velmožové.

sv. Josef - je mezi hruboskalskými světci ten nejvýznamnější - má vlastní kostel hned u zámku. Jméno Josef bylo mezi Valdštejny dosti oblíbené, byl jejich patronem. Sv. Josef na mostě halí do pláště Ježíška, kterého skrývá v náručí. Josefova tvář je mladistvého zjevu, což u jeho zpodobnění nebývá zvykem. Kdo ví, který z Valdštejnů byl sochaři modelem - víme přece, že Jelínek dával svým sochám tváře zákazníků.

sv. Václav - byl prvním reliéfem, který Vojtěch Kopic vtesal do skalní stěny pod svým statkem. Na Valdštejně vidíme českého knížete v nádherném oděvu. Kníže třímá praporec a opírá se o štít, na němž je sva-

to václavská orlice. Zarážející je, že Jelínek zpodobnil knížete jako staršího muže s plnovousem, když víme, že v době zavraždění nebylo Václavovi ani třicet let. Možná je tu další podoba některého z Valdštejnů. Socha má jednu kuriozitu. Pod levou rukou, kde by měla být vidět hlavice jílce, pohlíží na svět zvědavá ptačí hlava. Jak by meč s ptačí hlavou místo jílce mohl kníže uchopit, kdyby bylo nejhůř? Ale od zámku víme, že huť si nedělala příliš starostí s obuví, tak on i ten ptačí jílec má svůj důvod.

sv. Vít - má katedrálu v Praze, a tak významný zemský patron nemůže chybět ani tady na mostě u Valdštejna. Sv. Vít žil na přelomu třetího století. Protože byl pro neochvějnost ve víře umučen ve věku asi 12 let, má i jeho skulptura podobu hochy s bujnými kadeřemi, a s atributy, které mu náleží - t.j. s knihou, kohoutem a palmou vítězství. Sv. Vít byl syn velmože, a tedy ho sochař bohatě oblékl. Jako u jiných Jelínkových světců, má i sv. Vít na nohou zvláštní druh punčochově podkasané obuvi. Sv. Vít má svátek 15.června, a do prostředí skalního města se hodí velice dobře - je totiž kromě jiného i ochránce před bleskem.

sv. Jan Nepomucký - typicky česká krajina se bez jeho zpodobnění neobejde. Zvláště tady, kde Valdštejnové v 18.století zřídili u svého rodného hradu Janovo vyhlášené poutní místo s jemu zasvěcenou kaplí a poutními cestami, lemovanými soškami a obrázky v místech zastávek. Tento český světec je vzýván proti nebezpečí vody. Na Hruboskalsku, díky poutním cestám, provází turisty prakticky všude. Je v Doubravici u silnice, míval sošku v posvátném balvanu u zámku, další soška je v kapličce na Radeči, a ještě jedna soška bývala ve skřínce na rozcestí u Kavčín.

Ivan Poustevník - jeho socha sídlí na mostě k Valdštejnu skromně jako pravý poustevník. Ivan je schoulený do pláště s kapucí, jakoby se styděl za svůj oděv mezi tak skvěle oděnými světci, a možná i za svůj původ - nebyl totiž, vzhledem k nespolehlivým zdrojům o jeho osobě,

ani blahořečen. Ale jeho popularita v Čechách je natolik velká, že mezi českými patrony nemůže chybět. Ivanova postava na sebe poutá pozornost. Doprovází ho laň, jejímž mlékem se v lese živil, u pasu má zajímavou baňku na vodu, a v ruce pořádnou hůl. O Ivanovi Poustevníkovi se dá hodně zjistit ve Sv. Janu pod Skalou, kde požívá nejvíce úcty. Ivan žil v 9. století, a v kalendáři je mu věnován 25.červen.

sv. Vojtěch - „Když lásky nemáš, nic nemáš“ hlásá ze skalní stěny nápis u ruky patrona Vojtěcha Kopice, autora skalních reliéfů. Ten svého osobního světce pečlivě a krásně vtesal do své galerie v roce 1972. Kamenný Vojtěch se usmívá, je oblečen do nádherného pláště, obklopen zděnou klenbou, dozdobenou ptáčky, lipovými lístky a kytičkami. Sv. Vojtěch žil na konci desátého století, pocházel z rodu Slavníkovců, a stal se druhým českým biskupem (nebylo mu ani třicet let). Pohanské poměry v českých zemích nebyly příznivé pro hlásání Vojtěchových přísnějších mravních požadavků, a Češi svého biskupa odmítli. Vojtěch opustil zemi a zemřel mučednickou smrtí ve svých 41 letech. Svátek má tento světec 23.dubna. Sv. Vojtěch na mostě na Valdštejně je v dramatictější podobě. Zahalen v teplý plášť, s evangeliem a pádlem (kterým byl zavražděn, když nevědomky připlul na člunu do posvátného pohanského háje), a se zvláštním varovným výrazem v barokní tváři.

sv. Prokop - nejčastěji zmiňovaný světec v souvislosti s Hruboskalskem. Jen málokterý návštěvník chvíli nepostojí u jeho sochy v puklině Řetězové věže u Dračích skal (původně Prokopova skála). Zajímaví jsou démonci útočící se stěn, a také to, že mladistvě vypadajícímu světci byla už podvakerát uražena ruka držící kříž. Sv. Prokop má vlastní hruboskalskou legendu, pojednávající o orbě s čertem, který opřel zkrvavenou dlaň o skálu, pojmenovanou podle toho Čertova ru-ka. Podruhé je sv. Prokop už jako starší a zkušený muž zastoupen na tady mostě, kde i drak oproti tomu z Dračích skal už dospěl, je silnější a strašidelnější, a i světec s ním zápasí mnohem razantněji.

☉ *Prležitost pro fotografování – na Valdštejn jedině při odpoledním slunci, kdy je osvětlen hřbet Kozákova, a vůbec celý kraj. I sám hrad za odpoledního slunce bývá ozářen, a pokud se sem vydáme k podzimu, za modré oblohy a bílých oblaků, o nádherné snímky je postaráno. Jindy jsou totiž hradby hradu černé a obloha bledá, což se dá těžko spravit. Tehdy je vhodnější oblohu vůbec nezabírat.*

Z mostu jsme prošli mohutnou branou na první nádvoří, a můžeme se rozhodnout, zda věříme tomu, že ve zdejší otevřené kapli s freskou sv. Jana Křtitele je podoba Karla Hynka Máchy. Sama **freska** je tajemná, záhadná a poněkud nevýrazných barev. V roce 1836 ji na zakázku pro barona Aehrenthala namaloval místní malíř František Mašek. Rádi věříme tomu, že pokud na obraze není portrét donátora, jedná se určitě o Karla Hynka. Časové neshody malování fresky a Máchových poutí do Krkonoš přes Hrubou Skálu je možné opominout, protože malíř mohl malovat po paměti,

Na fresce Jan Křtitel odpočívá na pískovcových stupních. U nohou má pramen s kapradím, nad hlavou koruny stromů a z nich padající déšť - typická hruboskalské prostředí, typické hruboskalské počasí. Postava v levé ruce volně přidržuje kříž s kožešinkou, což jsou Janovy obvyklé atributy, a pravou rukou, ledabyle odloženou, ukazuje kamsi na pískovec... Pro našince můžeme důvěrně poznamenat, že onen obrazec, na který Jan Křtitel ukazuje, byl kdysi dávno skutečně vyryt na jednom balvanu na jednom tajuplném místě s monogramem FM... ale o tom až příště.

◆ ◆ ◆ *Další vyobrazení Jana Křtitele je na kazatelně v kostele sv. Josefa u zámku. Tady světec zdvihá ruku ve varovném gestu. Doprovází ho beránek, a na kříži, o který se postava Jana Křtitele opírá, nese nápis Ecce agnus Dei, což znamená Hle, beránek boží. Tento obraz je záhadný tím, že ve skupině čtyř evangelistů, jejichž zvěstování by mělo být z kazatelny hlásáno, Jana Evangelistu, kterému by toto místo právem patřilo, nechali Aehrenthalové poněkud necitlivě nahradit svým patronem, Janem Baptistou. Zajímavé je, že z obrazu hledí stejná tvář jako v kapli na Valdštejně.*

Nenápadná štíhlá usměvavá socha v koutě vedle slavné kaple, to je sv. Antoníček, který pomáhá uzdravovat a hledat ztracené věci. V oděvu františkána, s Ježíškem v náručí, s růžencem a plechovou lilií - těžko hledat milejší podobiznu milovaného světce. **Sv. Antonín** ví, proč se usmívá - své příznivce nikdy nezklame! Původně tato socha stála v Turnově.

Od kaple sv. Jana Křtitele přecházíme přes kamenný můstek, do bývalé restaurace. I tento můstek (původně byl zvedací, a na Valdštejně bydlící poustevník ho obsluhoval) je ozdoben sochami:

sv. Markéta – původně byla tato socha na vstupním mostu k Valdštejnu, později byla přemístěna na mostek, vedoucí k bývalé restauraci. Byla to patronka hraběnky Marie Markéty z Valdštejna, nejspíš proto je zpodobněna v krásném rozevlátém oblečení s čelenkou na upravených kadeřích. Pod její nohou se svíjí obludný drak, který znázorňuje symbolického nepřítele. Markéta žila ve třetím století, a podobně jako sv. Petronila odmítla pohanského vladaře. Byla popravena mečem. Sv. Markéta má svátek 13.července, a s tímto dnem se pojí více pranostik.

sv. Walburga - je zahalena od hlavy k patě do řádového roucha, a na knize s evangeliem drží nádobku, obsahující zázračný lék. Sv. Walburga žila v osmém století a byla abatyší kláštera v Heidenheimu. Je ochránkyní domácích zvířat, hlavně psů, a pomocnicí v nemocech. Má svátek 25.února.

Mezi sochami světců na Valdštejně se sv. Walburga ocitla z vděčnosti - její lék, který se z Eichstadtu, kde je Walburga pohřbena, rozesílá do celého světa a je léčivý dodnes, paní hraběnce pomáhal v nemoci. Léčivo je známé pod názvem Valburžin olej, a získat ho a užívat je dosti složité.

♦ ♦ ♦ „Ve sklepech hradu pátrali po pokladech a tajných slujích smělci, ale ničeho nenašli...“, z průvodce pro hosty, 19.století

Mezi restaurací a kostelem leží druhé nádvoří. Tady čeká nádherná vyhlídka, pokud obejdeme kostel kolem dokola. A pak se můžeme vydat prolézt všechny prostory hradu, a ještě se dostat na vyhlídku směrem k Troskám. Máme jedinečnou možnost postát ve sklepních hradních kobkách (žádný strach, jsou osvětlena) a přeneseně si prožívat, jak asi takový pobyt v nedobytném hradním stavení probíhal.

Hrad Valdštejn byl v podobě, jakou mu dali Aehrenthalové, zpřístupněn až ve třicátých letech. Stále drží, i když o něm napsal J. Dolanský ve svém turistickém průvodci Českým rájem v roce 1906:

„Opevnění předních prostor bylo ze dřeva, zadní z kamene, jenž jest tu jako na celém Turnovsku velmi měkky pískovec a proto takřka očividně se ztrácí, takže dosti brzká zkáza hradu jest neodvratna.“

„Ne bez žalosti třeba poukázati, že u nás poměrně málo se cestuje po krajinách domácích. A přece jest cestování nejmocnějším činitelem moderní vzdělanosti. Čistý vzduch horský, aesthetický názor přírody, nové dojmy, čilejší styk s lidmi, vše to přispívá k utužení ducha i těla k sesílení sebevědomí jednotlivce i celého národa.“ - Bohumil Bauše, 1885

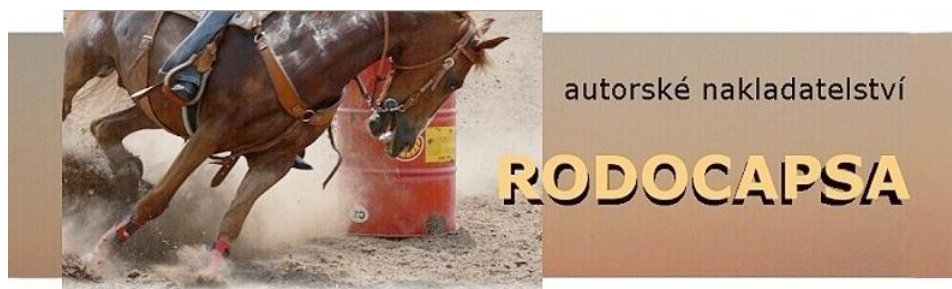
Unaveni dlouhým tříkilometrovým pochodem, kdy se šlo třikrát kolem stánků stánků s občerstvením, dvakrát do kopce, a dosáhlo se výšky 420 m na Cestníku, splnili jsme svůj cíl tím, že jsme prošli trasu „Zlaté stezky Českého ráje“ z Hrubé Skály na Valdštejn, a pilně se věnovali všemu, co tato zajímavá pouť nabídla.

Určitě jsme si užili dojmů z krásné přírody víc, než ona neznámá výletnice, jež na vyhlídce na Kapelu při obzírání monumentální nádhery skalního města pronesla:

„Hm. V Austrálii to bylo lepší.“

Obsah průvodce vychází z „Hruboskalských pěšinek“, internetových stránek provozovaných na adrese www.rodocapsa.cz od roku 2008 jako měsíčník především pro milovníky pískovců, toulavce a hledače záhad, ale i pro rekreanty a návštěvníky Českého ráje

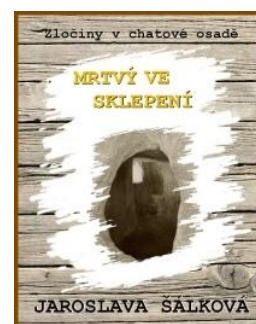
Je nutné zdůraznit, že jak internetové stránky, tak i tento průvodce mají pouze zábavný charakter, veškeré závěry jsou ryze amatérské bez odborného zázemí nebo odborné spolupráce.

www.rodocapsa.cz

Mrtvý ve sklepení

Druhý příběh z edice „Zločiny v chatové osadě“ utvrdí čtenáře v naději, že hezké letní počasí v rekreační oblasti Poříčí jen tak nepomine. Bohužel mrtvý ze sklepení má kolem hrdla utažený pásek z pánského koupacího pláště, a ačkoli to může znít nepravděpodobně, stopy vedou do Staré osady...

Svátek větroplachů - Vlastimila Hlavatá - Aťka

Třetí sbírka Aťčiných básní byla vydána v našem nakladatelství pod názvem "Svátek větroplachů", který se snaží vystihnout náladu větrného, mlhavého, roztoulaného a barevného podzimu. Takový podzim je totiž motivem čtyřiceti tří básní známé trapsavecké autorky.

Kleopatřina pomsta - Vlastimila Hlavatá - Aťka

Jemně háčkováný thriller - to je styl trampských povídek ze sbírky "Kleopatřina pomsta" literátky a trapsavkyně Aťky. Vhodné podzimní čtení ke krbu pod deku nebo při svíčke do temných lesů, zatímco se okolím plíží mlha a za lesní boudou to divně šramotí.

Bajonet po Němcích

Edice detektivních povídek „Zločiny v chatové osadě“ - to je počin, který má alespoň po kotníky dosáhnout na krále napínavých příběhů Kapitána Kida. V prvním příběhu se představí hlavní hrdinka - chatařka Oliva Foglová, a prostředí rekreační oblasti, kde se odehrává vyšetřování smrti stavebního dělníka.

Jaroslava Šálková

Z Hrubé Skály na Valdštejn

*Průvodce po přírodních krásách a zajímavých památkách
na hruboskalském úseku červeně značené
„Zlaté stezky Českým rájem“*

Vydání první

Rok vydání: 2014

Počet stran: 56

ISBN 978-80-905402-0-0

Vydavatel:

Šálková Jaroslava – Nakladatelství Rodocapsa

Na Tabuli 331, 250 65 Líbeznice

Nakladatelství sbírku vytisklo a vydalo
v roce 2014 jako svou jedenáctou publikaci

Informace o knihách nakladatelství jsou na internetové stránce

www.rodocapsa.cz

e-mail: rodocapsa@seznam.cz